BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - ÖYKÜ

SEÇME ÖYKÜLER

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV

TÜRKÇESİ: GÜNAY KIZILIRMAK

ÖNSÖZ VE SORULARLA AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMİ UYGULANMIŞTIR

SEÇME ÖYKÜLER

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV

TÜRKÇESİ:

GÜNAY KIZILIRMAK

DÜNYA KLASİKLERİ

ÖYKÜ

BORDO SİYAH YAYINLARI

Seçme Öyküler
Anton Pavloviç Çehov
Türkçesi: Günay Kızılırmak
Editör: Veysel Atayman
Redaksiyon: Süleyman Asaf
Tashih: Esen Güray
Bordo Siyah Yayınları

DÜNYA KLASİKLERİ

SEÇME ÖYKÜLER

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV (1860-1904). RUS OYUN YAZARI VE MODERN ÖYKÜNÜN ÖNDE GELEN USTALARINDAN. MOSKOVA'DA TIP ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. ALACAKARANLIKTA ADLI KİTABIYLA RUS AKADEMİSİ'NİN PUŞKİN ÖDÜLÜ'NÜ KAZANDI (1887). MİZAHİ KISA ÖYKÜ TÜRÜNÜ BAŞLIBAŞINA BİR SANAT DURUMUNA GETİREN BİR YAZAR OLARAK ÜNLENDİ. ÖYKÜLERİNDE YOKSULLUĞU VE UMUTSUZLUĞU ELE ALAN TEMALAR BELİRGİN BİR ŞEKİLDE ÖNE ÇIKTIYSA DA YAPITLARINDA MİZAH HER ZAMAN ÖNEMLİ BİR ÖĞE OLARAK KALDI. ESERLERİNDEN BAZILARI: MARTI, VANYA DAYI, ÜÇ KIZ KARDEŞ, VİŞNE BAHÇESİ, KAŞTANKA.

EDİTÖR

VEYSEL ATAYMAN: 1941'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI. ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI'NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRADA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE'NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ'NE LAYIK GÖRÜLDÜ.

TÜRKÇESİ

GÜNAY KIZILIRMAK: 1981’DE HAYMANA’DA DOĞDU. 1994 YILINDA AİLESİYLE BİRLİKTE KUZEY KAFKASYA’DAKİ ADIGEY BÖLGESİNE YERLEŞTİ. ORTA ÖĞRENİMİNİ BURADA TAMAMLADIKTAN SONRA ADIGEY DEVLET ÜNİVERSİTESİ’NDE RUS FİLOLOJİSİ OKUDU. ÜNİVERSİTEDEN SONRA EDEBİYAT ÇEVİRİLERİYLE UĞRAŞTI. 2006 YILINDAN BU YANA ANKARA’DA YAŞIYOR. ÇEVİRDİĞİ KİTAPLAR ARASINDA PUŞKİN’DEN *YÜZBAŞININ KIZI*, DOSTOYEVSKİ’DEN *ÖTEKİ BEN*, GOGOL’DEN *ÖLÜ CANLAR*, TURGENYEV’DEN *BABALAR VE OĞULLAR*, ÇEHOV’DAN *SEÇME ÖYKÜLER*, TOLSTOY’DAN *HACI MURAT* VARDIR.

REDAKSİYON

SÜLEYMAN ASAF: 1950’DE İSTANBUL’DA DOĞDU. SAINT BENOIT LİSESİ’Nİ BİTİRDİKTEN SONRA FRANSA’DA ÖĞRENİM GÖRDÜ. ODA YAYINLARI İÇİN FRANSIZCA ÇEVİRİ YAPTI. GELİŞİM HACHETTE ANSİKLOPEDİSİ YAYIN KURULU ÜYELİĞİ GÖREVİNDE BULUNDU. RADİKAL VE CUMHURİYET GAZETELERİ VE AYRINTI, CAN, İNKILAP VE BORDO SİYAH YAYINLARI İÇİN REDAKSİYON VE DÜZELTİ YAPTI.

TASHİH

ESEN GÜRAY: 1961’DE İSTANBUL’DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ESKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDEN MEZUN OLDU. 1978 YILINDAN BERİ YAYINCILIK SEKTÖRÜNDE DÜZELTMEN OLARAK ÇALIŞMAKTADIR. *GELİŞİM YAYINLARI, SABAH KİTAPLARI* VE *TURGUT YAYINCILIK*’TA UZUN YILLAR ÇALIŞTI. *BORDO SİYAH* DIŞINDA *İŞ-KÜLTÜR YAYINLARI* VE *CUMHURİYET KİTAPLARI*NA DA DIŞARIDAN DÜZELTMENLİK YAPMAKTADIR.

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV

(D. 29 Ocak 1860 Taganrog, Rus Çarlığı – Ö. 14/15 Temmuz 1904 Badenweiler, Almanya) Büyükbabası serf olan Çehov, çocukken babasının bakkal dükkânında çalıştı. Bir süre Yunanlı çocukların gittiği yerel bir okulda okudu. Ardından Yunan ve Latin klasiklerini temel alan bir lisede öğrenim gördü. Okuldaki son üç yılında, alt sınıftaki öğrencilere ders vererek geçimini sağladı. 1871'de babası iflas edince ailenin bazı üyeleri evlerini Moskova'ya taşıdı. 1879'da kendisi de Moskova'ya giderek, Tıp Fakültesi'ne girdi ve 1884'te doktor oldu.

Tıp alanındaki çalışmalarının yanı sıra gazete ve dergilere yazılar ve kısa mizah öyküleri yazdı. 1883-1886 yılları arasında *Oskolsi* dergisinde takma adla 300'den fazla yazısı çıktı. 1886'dan sonra yazıları, dostluk kurduğu yayıncı Suvorin tarafından *Novoye vremya* dergisinde yayımlandı. 1887'de, *V sumerkakh* (Alacakaranlıkta) adlı kitabıyla Rus Akademisi'nin verdiği Puşkin Ödülü'nü kazandı. Bu tarihten itibaren mizahi kısa öykü türünü başlı başına bir sanat haline getiren bir yazar olarak ünlendi. Bir süre sonra öykülerinde yoksulluğu ve umutsuzluğu ele alan temalar belirgin bir şekilde öne çıktı, ama yapıtlarında mizah her zaman önemli bir öğe olarak kaldı.

1888'den sonra daha az, ama daha nitelikli yapıtlar ortaya koydu. *Kasvetli Bir Öykü'*de (1889) ölmekte olan bir profesörün düşüncelerini çözümlerken, *İvanov* (1887-1889) adlı oyunundaysa, kendisiyle aynı yaşlardaki bir gencin intiharını ustalıkla konu edindi. 1889'da ağabeyinin veremden ölmesi yapıtlarının karamsar havasını etkiledi. Bu dönemde *Pıstrye rasskazi* (Karışık Öyküler; 1886), *Nevinnye reçi* (Masum Masallar; 1887) ve *Rasskazi* (Öyküler; 1889) yayımlandı.

Çehov'un tüm yapıtları ölümünden 40 yıl sonra, 20 cilt olarak *Polnoye sobraniye soçineni I pisem A. P. Çehova* (A. P. Çehov'un Bütün Yapıtları ve Mektupları; 1944-1951) adıyla yayımlandı.

Türkçe'ye çevrilen eserlerinden bazıları: Hayat Yoldaşı (1935), Maske (1938), Artistin Ölümü (1939), İşler Tıkırında Gidiyor (1939), Kadın Kalbi (1939), Kırmızı Entarili Kız (1943), Yalnız Adam (1945), Memurun Ölümü (1952, 1967), Öyle Bir Hikâye: Bir İhtiyarın Not Defterinden (1956),

Sayfiyede Yaz (1966), Bir Taşralının Öyküsü (1970), Önemli Bir Olay (1976), Tek Perdelik Dokuz Oyun (1984), Çehov'un Bütün Oyunları-I (1984) ve Bütün Oyunları–II (1991).

ÖNSÖZ

Çehov'un ele aldığı, yansıtmaya çalıştığı sorunlar ve bunları bir edebiyatçı olarak işleyişi, edebiyat okuma düzleminden bakıldığında, hem genç okurları hem de yetişkinleri eğitimsel düzlemde "Rus edebiyatının klasiklerine" hazırlayıcı bir nitelik taşıyor.

Metinleri ders programı içinde önerecek eğitimci arkadaşlar, elbette kendi seçme kriterlerini kullanacaklardır. Okuma alışkanlığından romana, oradan edebiyata ve hayata uzanan sürecin işletilmesi, hiçbir zaman hazır malzemelerle kendiliğinden işlememiş, hep eğiticinin, yol göstericinin etkinliği vazgeçilmez önemini korumuştur.

Çehov, öykülerinde ve her biri birer klasik olan *Martı*, *Vişne Bahçesi*, *Vanya Dayı* gibi oyunlarında öykülerindeki temaları daha derinlemesine işler: Rus aristokrasisinin,[1] aydınının kendi içine kapanmışlığı, insani değerleri yitirmişliği, ikiyüzlülüğü, Gogol'ün[2] *Palto*'sundan beri Rus edebiyatındaki ağırlığını koruyan "küçük, sıradan" insanın çaresizliği, hayatın ayrıntıları, küçük hesaplar ve takıntılar, yersiz korku ve endişeler arasında kaybolup gitmesi, (hızla kapitalistleşen feodal Rusya'da) paraya tapınmanın toplumsal bir hastalığa dönüşmesi, yabancılaşmanın imkânsız kıldığı aşklar, bağlılıklar, yalnızlıklar...

Gerçek klasik yapıtların hepsinde olduğu gibi, Çehov öyküleri de çağının, döneminin ve ülkesinin değişik alanlarından toplanmış "malzemeyle" bir yanıyla tarihsel bir hayat belgeseli özelliği taşıyor. Öte yandan kişiler duygularıyla, tepkileriyle, endişeleriyle, takıntılarıyla, yalnızlıkları ve aşklarıyla her yerde her zaman geçerli insan özelliklerini de temsil ediyorlar. Klasiği evrenselleştiren de onun bu yönü zaten. Konusunun, hedefinin insan olması; onu, dünyanın neresinde olursa olsun anlamak, anlatmak istemesi. Bu anlamda Çehov kültürel, coğrafi sınırları olduğu kadar zaman sınırlarını da aşmış bir "klasik yazar"dır.

Veysel Atayman

İstanbul, Mayıs 2006

SEÇME ÖYKÜLER

ŞAKA

Aydınlık bir kış ikindisi... Şiddetli ayaz var; koluma giren Nadenka'nın bukleleri ve üst dudağının üzerindeki tüyler gümüş rengi kırç[1] ile örtülüyor. Yüksek bir dağın üzerinde duruyoruz. Güneşin, ayna diye kendisini seyrettiği meyilli bir düzlük ayaklarımızın dibinden başlayıp aşağı dek uzanıyor. Yanımızda, parlak kırmızı kalın bir kumaşla kaplı küçük bir kızak var.

"Kayalım, Nadejda Petrovna!" diye yalvarıyorum. "Bir kerecik! Sizi temin ederim, tek parça ve canlı kalacağız."

Fakat Nadenka korkuyor. Küçük galoşlarından[2] başlayıp buz dağının bitimine dek uzanan alan korkunç, sonsuz derinlikte bir uçurum gibi görünüyor ona. Aşağı bakar bakmaz, hatta yalnızca kızağa binmesini önerdiğimde bile soluğu kesiliyor; bir de uçurumdan kayma tehlikesini göze alırsa, neler olacak kim bilir! Ölür, aklını yitirir herhalde.

"Yalvarırım size!" diyorum ben. "Korkmanıza gerek yok! Yüreksizlik, ödleklik bu, anlasanıza!"

Nadenka sonunda razı oluyor; yüzünden, yaşamını tehlikeye atma pahasına razı olduğunu okuyorum. Titreyen solgun Nadenka'yı kızağa bindirip kolumla sarıyorum, birlikte uçuruma yuvarlanıyoruz.

Kızak, kurşun gibi uçuyor. Yarılan hava yüzümüze vuruyor, uğulduyor, kulaklarımızın içinde ıslık çalıyor, öfkeden ısırıyor bizi acıyla, başlarımızı koparmak istiyor omuzlarımızdan. Rüzgârın baskısından kulaklarımız işitmez oluyor. Sanki şeytan bizi pençeleriyle kavramış, çığlıklarla cehenneme sürüklüyor. Çevremizdeki nesneler, hızla akan, uzun bir çizgiye dönüşüyor... Bir saniye daha böyle geçerse öleceğiz sanki!

"Sizi seviyorum, Nadya!" diyorum belli belirsiz bir sesle. Gitgide yavaşlıyoruz; rüzgârın uğultusu, kızağın vızıltısı eskisi kadar korkutucu değil artık, soluğumuz kesilmiyor. Ve işte sonunda aşağıdayız. Nadenka ne ölü, ne diri. Rengi solmuş, güçlükle nefes alıyor... İnmesine yardım ediyorum.

“Bir daha asla kaymam,” diyor dehşet dolu kocaman gözleriyle bana bakarak. “Dünyaları verseler yine kaymam! Az kalsın ölecektim!”

Az sonra kendisine geliyor ve soru dolu gözlerle gözlerime bakıyor: O üç sözcüğü söyleyen ben miydim, yoksa rüzgârın gürültüsü mü yanıltmıştı onu? Bense yanında duruyor, sigaramı tüttürüyor ve dikkatle eldivenimi inceliyorum. Koluma giriyor; uzun bir süre dağın çevresinde dolaşıyoruz. Belli ki bilmece rahat vermiyor ona. O sözler söylendi mi, söylenmedi mi? Evet mi, hayır mı? Bu, hayati bir mesele, gurur, onur, mutluluk meselesi, çok önemli, yeryüzündeki en önemli sorun. Nadenka sabırsız, üzgün, derinlere ulaşmaya çalışan gözlerle bakıyor yüzüme, sorularıma yersiz yanıtlar veriyor, konuya girmemi bekliyor. Nasıl bir oyundur bu sevgili yüzde izlediğim, nasıl bir oyun! Kendisiyle savaştığını görebiliyorum, bir şey söylemek istiyor, bir şey sormak, ama doğru sözcükleri bulamıyor, çekiniyor, korkuyor, sevinci engel oluyor ona...

“Biliyor musunuz?” diyor sonra bana bakmadan.

“Ne?”

“Bir... bir kez daha kayalım.”

Merdivenlerden dağa tırmanıyoruz. Titreyen, solgun Nadenka’yı yeniden kızağa bindiriyorum, yeniden korkunç uçuruma yuvarlanıyoruz, rüzgâr uğulduyor, kızak vızıldıyor ve yine uçuşumuzun en şiddetli ve gürültülü anında belli belirsiz, “Sizi seviyorum, Nadenka!” diyorum.

Kızak durduğunda Nadenka, az önce kaydığımız dağı şöyle bir süzüyor, ardından uzun uzun yüzüme bakıyor, kayıtsız, duygusuz sesimi dinliyor; manşonundan[3] başlığına kadar bütün vücudu tepeden tırnağa olağanüstü bir şaşkınlığı anlatıyor o an. Şunlar yazıyor çizgilerinde:

“Neler oluyor? O sözleri söyleyen kimdi? O muydu, yoksa bana mı öyle geldi?”

Bu belirsizlik huzurunu kaçırıyor, sabrını taşırıyor. Zavallı kız, sorularımı yanıtsız bırakıyor, somurtuyor, ağladı ağlayacak.

“Eve gitsek mi artık?” diye soruyorum.

“Ben... benim hoşuma gitti kaymak,” diyor Nadenka kızararak. “Bir kez daha kayalım mı?”

“Hoşuna gitmiş”miş kaymak, oysa kızağa binerken, önceki gibi solgun; korkudan güçlükle soluk alıyor, titriyor.

Üçüncü kez kayıyoruz; nasıl yüzüme baktığını, nasıl dudaklarımı göz hapsine aldığını görebiliyorum. Ama ben ağzımı mendille kapayarak öksürüyorum ve dağın ortasına ulaştığımızda söyleyebiliyorum ancak, “Sizi seviyorum, Nadya!” diye.

Ve bilmece çözümsüz kalıyor! Nadenka susuyor, bir şeyler düşünüyor... Kayak pistinden evine kadar geçiriyorum onu; yavaş yürümeye çalışıyor, ağır adımlar atıyor ve hâlâ o sözleri tekrar söylememi bekliyor kendisine. Ruhunun nasıl acıdığını, “rüzgâr söylemiş olamaz ya! Rüzgârın söylemiş olmasını istemiyorum!” dememek için kendisini nasıl güçlükle tuttuğunu görebiliyorum.

Ertesi sabah şöyle bir not alıyorum: “Bugün piste gidecekseniz, beni de alın. N.” Ve o günden itibaren Nadenka ile her gün piste gitmeye başlıyorum ve kızakla aşağı her kayışımızda belli belirsiz bir sesle aynı sözleri söylüyorum:

“Sizi seviyorum, Nadya!”

Kısa süre sonra Nadya bu cümleye, şaraba, morfine alışır gibi alışıyor. Onsuz yaşayamaz hale geliyor. Aslında dağdan uçmak yine eskisi gibi ürkütüyor onu, ama korku ve tehlike, aşk sözlerine; hâlâ bir bilmece olarak kalan ve ruhunu yoran o sözlere ayrı bir büyü katıyor. Yine iki şüpheli var: Ben ve rüzgâr... Kendisine ilanı aşk edenin hangimiz olduğunu bilmiyor, ama sanki umursamıyor da artık bunu; hangi kaptan içtiği önemli değil, önemli olan sarhoş olmak.

Bir defasında, gündüz vakti piste tek başıma gidiyorum; kalabalığa karıştığımda Nadenka’nın dağa yaklaştığını, bakışlarıyla beni aradığını görüyorum... Usulca merdivenleri tırmanıyor... Tek başına kaymaya korkuyor, hem de nasıl korkuyor! Rengi kar gibi beyaz; titriyor, idama gider gibi gidiyor, ama gidiyor yine de, arkasına bakmadan ve kararlı. Belli ki denemeye karar vermiş: O büyülü, tatlı sözler ben yokken de gelecekler mi kulağına? Dehşetten ağzı açık, solgun, kızağa bindiğini görüyorum;

gözlerini yumuyor ve dünyayla ebediyen vedalaşıp hareket ediyor... “Vızzz”... vızıldıyor kızak. Nadenka o sözleri duyuyor mu bilmiyorum... Bitkin ve güçsüz inişini görüyorum kızaktan yalnızca. Yüzünden, o sözleri duyup duymadığını kendisinin de bilmediği anlaşılıyor. Aşağı kayarken kendisini saran korku, işitme, sesleri ayırt etme, anlama yeteneğini almış elinden...

Ve işte bahar ayı mart geliyor... Güneş daha şefkatli. Buz dağımız kararıyor, parlaklığını kaybediyor ve en sonunda eriyor. Kaymayı bırakıyoruz. Zavallı Nadenka’nın o sözleri duyabileceği bir yer yok artık, hem söyleyecek kimse de yok, zira rüzgârın sesi işitilmiyor ve ben Petersburg’a gitmeyi planlıyorum, uzun süreliğine, belki de temelli.

Gitmeme iki gün kala, alacakaranlıkta küçük bahçede oturuyorum. Bu bahçe, Nadenka’nın yaşadığı avludan dikenli, yüksek bir çitle ayrılıyor... Hava hâlâ oldukça soğuk, gübrenin altında kar var, ağaçlar ölgün. Yine de bahar kokusu duyuluyor ve ekin kargaları, uyumak için konaklamadan önce bas bas bağırıyorlar.

Çite yaklaşıp uzun süre aralıktan bakıyorum. Nadenka’nın kapı önündeki taş merdivene çıktığını, hüzünlü, hasret dolu gözlerini göğe doğru kaldırdığını görüyorum... Bahar rüzgârı tam da solgun, mahzun yüzüne vuruyor... O üç sözcüğü duyduğu zamanları, dağda uğuldayan rüzgârı hatırlatıyor ona bu rüzgâr; üzgün gözlerle bakıyor zavallı kız, yanağından bir damla yaş süzülüyor... Ve rüzgârdan, o sözleri kendisine tekrar getirmesini dilercesine iki elini uzatıyor. Ve ben rüzgârı bekleyip, belli belirsiz bir sesle, “Sizi seviyorum, Nadya!” diyorum.

Tanrım, neler oluyor birden Nadenka’ya! Bir çığlık atıyor, bütün yüzüyle gülümsüyor, rüzgâra ellerini uzatıyor, sevinçli, mutlu ve öyle güzel ki...

Bense, eşyalarımı toplamaya gidiyorum...

Çok zaman geçti bunun üzerinden. Şimdi Nadenka evli; asilzade vasilik heyetinin[4] sekreteriyle evlendirdiler, ya da kendisi evlendi, önemli değil. Üç çocuğu var. Birlikte kaymaya gidişimizi ve rüzgârın kendisine taşıdığı “sizi seviyorum, Nadenka” sözlerini unutmadı; bu, onun yaşamındaki en mutlu, en dokunaklı, en mükemmel anı...

Bense bugün, yaşım daha büyükken, o sözleri neden söylediğimi, ne için şaka ettiğimi hiç anlayamıyorum...

BUKALEMUN

Pazar meydanından, sırtında yeni paltosu, elinde küçük bohçası ile polis müfettişi Oçumelov[5] geçiyor. Haczedilmiş bektaşi üzümü ile tepeleme dolu bir kalbur taşıyan zabıta memuru da peşinden gidiyor. Ortalık sessiz... Meydanda in cin top oynuyor... Dükkân ve meyhanelerin aralık kapıları, aç ağızlar gibi yılgın bakıyorlar dünyaya; dilenciler bile gezinmiyor çevrelerinde.

“Isırırsın ha, lanet şey?” diyen bir ses duyuyor Oçumelov ansızın. “Çocuklar, bırakmayın! Günümüzde önüne geleni ısırtmazlar öyle! Tutun şunu! Aaa!”

Keskin bir köpek çığlığı işitiliyor sonra. Oçumelov çevresine bakınıyor ve tüccar Piçugin’in odunluğundan, üç bacağı üzerinde zıplayarak, arkasına baka baka bir köpeğin geldiğini görüyor. Basma gömleği kolalı, yeleğinin düğmeleri açık bir adam da peşinden koşuyor. Gövdesiyle ileri doğru atılarak koşan adam, en sonunda yere kapaklanıyor ve hayvanı arka ayaklarından yakalıyor. Tekrar keskin köpek bağırtısı ve “bırakma!” çığlığı işitiliyor. Dükkânlardan uykulu suratlar çıkıyor ve kısa süre sonra odunluğun önünde, adeta topraktan fışkırmış gibi bir kalabalık toplanıyor.

“Olay var galiba, beyefendi!..” diyor zabıta memuru.

Oçumelov, yarım daire yaparak soluna dönüyor ve kalabalığa doğru yürüyor. Tam odunluğun kapısının önünde, yukarıda sözü edilen yelek düğmeleri açık adam, sağ elini havaya kaldırmış kalabalığa kan içindeki parmağını gösteriyor. Yarı sarhoş yüzünde “şimdi derini yüzeceğim senin, kerata!” yazıyor sanki. Parmağı da adeta zafer nişanı. Oçumelov, adamın, altın işleri ustası Hryukin[6] olduğunu görüyor.

Skandalın suçlusu ise, kalabalığın ortasında, ön ayaklarını aralamış, bütün bedeniyle titreyerek oturmakta; sivri yüzlü, sırtı sarı lekeli, beyaz bir tazı yavrusu bu. Yaşlı gözlerinden keder ve dehşet okunuyor.

“Ne oluyor, burada?” diye soruyor Oçumelov kalabalığı yararak. “Neden burada?.. Neden sen parmağını?.. Bağıran kimdi!”

“Kimseye ilişmeden gidiyordum, beyefendi...” diye başlıyor söze, yumruk yaptığı eline doğru öksürerek Hryukin. “Mitriy Mitriç ile odun işini konuşacaktım. Birdenbire, durup dururken bu namussuz, parmağımı... Bağışlayın ama çalışan bir adamım ben... İşim küçük parçalarla. Zararımı karşılasınlar, zira bu parmağı belki bir hafta kıpırdatamayacağım... Hayvandan zulüm görmek, beyefendi, hiçbir kanunda yazmıyor... Her önüne gelen ısırmaya kalkarsa, yaşamayalım daha iyi...”

“Hım!.. Tamam...” diyor Oçumelov sert bir sesle, öksürerek ve kaşlarını oynatarak. “Tamam... Köpek kimin? Bunu böyle bırakmam ben. Ortalık yere köpek salmak neymiş göstereceğim! Yasalara uymak istemeyen bu tip beyefendilerle ilgilenmenin zamanı geldi! Cezalandırayım o alçağı da, anlasın başıboş köpek ve başıboş hayvan ne demekmiş! Dünyanın kaç bucak olduğunu bildireceğim ona!.. Yeldırin,”[7] diyerek zabıta memuruna sesleniyor müfettiş, “kimin köpeğiymiş bu öğren ve zabıt tut! Köpeği de imha etmek gerek. Hiç geciktirmeden! Kuduzdur mutlaka... Kimin köpeği bu dedim!”

“General Jigalov’un[8] herhalde!” diyor kalabalığın içinden biri.

“General Jigalov’un mu? Hım!.. Yeldırin, paltomu çıkar hele... Hava nasıl da ısındı, felaket! Yağmur öncesi yakıyor galiba... Benim tek anlamadığım, seni nasıl ısırabildi?” diye Hryukin’e yöneliyor sonra Oçumelov. “Parmağına kadar nasıl uzansın ki? O küçücük bir köpek, sense dev gibi bir şeysin! Herhalde çiviyle deştin parmağını, birinden para koparmaya karar verdin. Sen... bilmez miyim ben senin gibileri! Bilirim ben sizi, iblisler!”

“Eğlence olsun diye sigarasını suratına tuttu, beyefendi, köpek de işini biliyormuş, kapıverdi parmağını... Huysuz herifin tekidir bu, beyefendi!”

“Uydurmasana, tekgöz! Görmedin etmedin, ne diye uyduruyorsun? Beyefendi akıllı bir adam, yalancıyı, vicdanı temiz olandan ayırabilir... Hem eğer yalanım varsa hâkim yargılasın beni. Onun kanununda yazıyor... günümüzde herkes eşittir diye... Benim kardeşim de jandarmada... belki bilmek istersiniz...”

“Kes lafı!”

“Hayır, bu generalinki değil...” diyor zabıta memuru, düşünceli. “Generalin böyle köpeği yok. O daha çok av köpeği besliyor...”

“Emin misin bundan?”

“Eminim, beyefendi...”

“Bana da öyle geldi. Generalin köpekleri pahalıdır, cinstir, bu ise... şeytan bilir neyin nesi! Ne tüyü var, ne tipi... anca rezillik... Böyle bir köpeği kim besler? Aklınız nerede sizin? Böyle bir köpek Petersburg ya da Moskova’da yakalansa ne olurdu biliyor musunuz? Kanuna kitaba bakmadan, anında boğazını sıkarlardı! Sen, Hryukin, zarar gördün, bu işi böyle bırakma... Derslerini vermek lazım! Zamanıdır...”

“Generalindir belki de...” diye yüksek sesle düşünüyor zabıta memuru. “Alnında yazmıyor ya... Generalin avlusunda buna benzer bir köpek görmüşler geçenlerde.”

“Gayet tabii generalin!” diyor bir ses kalabalığın içinden.

“Hım!.. Yeldırin kardeş, paltomu giydir bakalım... Rüzgâr mı çıktı ne... Üşüdüm... Generale götürür kendin sorarsın. Benim bulduğumu ve gönderdiğimi söylersin... Bir daha sokağa salmamalarını da söyle... Pahalı olabilir; her domuz sigarasını burnuna sokacak olursa, bozulur hayvan neme lazım. Köpek, hassas bir mahluktur... Sana gelince, kütük herif, indir elini! Aptal parmağını gösterip durma! Kendi suçun!..”

“Generalin aşçısı geliyor, ona soralım... Hey, Prohor! Buraya gelsene canım! Şu köpeğe bak... Sizin mi?”

“Attın şimdi! Bizim ezelden beri böyle köpeğimiz olmadı!”

“Uzun uzadıya soruşturmak anlamsız,” diyor Oçumelov. “Başıboş, besbelli! Fazla söze gerek yok... Başıboş dediysem başıboştur... İmha edilsin, o kadar.”

“Bizim değil,” diye sürdürüyor lafını Prohor. “Generalin kardeşinin. Geçenlerde gelen kardeşinin. Bizimki, tazıları sevmez. Kardeşi sever...”

“Kardeşi mi geldi ki? Vladimir İvanıç mı?” diye soruyor Oçumelov ve duygu yüklü bir gülümseme yayılıyor yüzüne. “Bakın şu işe, baylar! Hiç haberim yoktu! Misafirliğe mi geldi?”

“Misafirliğe...”

“Bakın şu işe... Ağabeyini özlemiş olacak... Hiç haberim yoktu! Bu kendilerinin köpeği, öyle mi? Çok sevindim... Al onu... Yaman köpek... Pek çevik... Şu herifi parmağından yakalayıvermiş! Ha, ha, ha! Neden titriyorsun bakayım? Hırrr... hırr... Kızıyor kerata... yavrucak...”

Prohor köpeği çağırıyor; birlikte odunluktan uzaklaşıyorlar... Kalabalık Hryukin’e gülüyor.

“Seninle işimiz bitmedi daha!” diye tehdit ediyor onu Oçumelov ve paltosuna sarınarak pazar meydanındaki yoluna devam ediyor.

TELAŞ

Okulunu yeni bitirmiş enstitülü kız Maşenka Pavletskaya, bir gezintinin ardından, mürebbiyeliklerini yaptığı Kuşkin'lerin evine döndüğünde, olağanüstü bir telaşla karşılaştı. Kendisine kapıyı açan kapıcı Mihaylo endişeliydi, yengeç gibi kızarmıştı.

Yukarıdan gürültüler geliyordu.

"Ev sahibesi bir nöbet geçirdi herhalde..." diye düşündü Maşenka, "ya da kocasıyla tartıştı..."

Sofada ve koridorda oda hizmetçilerine rastladı. İçlerinden biri ağlıyordu. Sonra Maşenka, ev sahibi Nikolay Sergeyiç'i gördü, kendi odasından çıkıyordu koşarak; henüz yaşlı denemeyecek, ufak tefek bir adamdı bu, derisi pörsümüş bir yüzü ve büyük bir keli vardı. O da kızarmıştı. Eli ayağı titriyordu... Mürebbiyeyi fark etmedi; önünden geçerken, ellerini havaya kaldırarak haykırdı:

"Ne korkunç şey! Ne kabalık! Ne aptalca, ne vahşice! İğrenç!"

Maşenka odasına girdi ve ömründe ilk kez, zengin ve soyluların ekmeğini yiyen, bağımlı, uysal kimselerin pek yakından tanıdıkları o duyguyu bütün keskinliğiyle tatmak zorunda kaldı. Odasında arama yapılıyordu. Geniş omuzlu, kilolu, gür siyah kaşlı, elmacık kemikleri çıkık, belli belirsiz bıyıkları ve kırmızı elleri olan, başı açık, yüzü ve tavırlarıyla sıradan bir aşçı kadına benzeyen ev sahibesi Fedosya Vasilyevna, masasının önünde durmuş, az önce çıkardığı yün yumaklarını, bez ve kâğıt parçalarını iş çantasının içine dolduruyordu... Mürebbiyeyi beklemediği belliydi, onun o solgun, şaşkın yüzünü görünce biraz utanarak mırıldandı:

"Pardon, yanlışlıkla döktüm... kolum çarptı..."

Bir şeyler daha söyleyip, elbisesinin kuyruğunu hışırdatarak çıktı odadan Madam Kuşkina. Maşenka, şaşkın gözlerini odasında gezdirdi ve hiçbir şey anlamadan, ne düşüneceğini bilemeyerek omuz silkti; korkudan buz kesilmişti...

Fedosya Vasilyevna ne arıyordu çantasında? Eğer dediği doğruysa ve çantanın içindekileri gerçekten yanlışlıkla çarpıp döktüyse, Nikolay Sergeyiç neden öyle kıpkırmızı ve endişeli fırlamıştı odasından? Neden masanın çekmecelerinden biri hafifçe aralanmıştı? Mürebbiyenin on kapiklikleri ve eski pulları sakladığı kumbara neden açılmıştı? Açmış, ama kapayamamış, bu arada kilidi de epey kurcalamışlardı. Kitapların durduğu raflı dolap, masanın üzeri, yatak, her şey, yapılan aramanın taze izlerini taşıyordu. Çamaşır sepeti de. Çamaşırlar düzgünce dizilmişti, ama Maşenka'nın evden çıkarken bıraktığı şekilde değil. Demek gerçek bir aramaydı yapılan, hem de fazlasıyla gerçek, ama ne için, neden? Ne olmuştu? Maşenka, kapıcının endişeli halini, evde hâlâ süregiden telaşı, ağlayan oda hizmetçisini anımsadı; odasında az önce yapılan aramayla bir ilgisi var mıydı bütün bunların? Kendisi de korkunç bir işe karışmış olmasındı? Maşenka rengi solmuş, buz kesmiş bir halde, çamaşır sepetinin üzerine çöktü.

İçeri oda hizmetçisi girdi.

"Liza, beni... ne için aradıklarını biliyor musunuz?" diye sordu ona mürebbiye.

"Hanımefendinin iki bin rublelik[9] broşu[10] kayboldu..." dedi Liza.

"İyi de, beni neden arıyorlar?"

"Herkesi aradılar, küçük hanım. Beni de baştan ayağa aradılar... Bizleri çırılçıplak soyup öyle aradılar hem... Oysa ben, küçük hanım, Tanrı biliyor ya temizim... Kendilerinin broşlarını bırakın, tuvalet masalarına yaklaşmışlığım yok. Polise de aynısını söyleyeceğim."

"Ama... beni neden aradılar?" dedi şaşkınlığı süren mürebbiye.

"Broşu çalındı, diyorum... Hanımefendi, kendi elleriyle aradı her yeri. Kapıcı Mihaylo'nun üstünü bile kendileri aradılar. Büyük rezalet! Nikolay Sergeyiç de anca seyrediyor, tavuk gibi gıdaklıyor. Siz de boşuna titriyorsunuz, küçük hanım. Odanızda hiçbir şey bulunmadı! Broşu siz almadıysanız, korkmanız için neden yok."

"İyi, ama Liza, alçaklık bu... bu bir hakaret!" dedi Maşenka öfkeden soluğu kesilerek. "Bu rezillik, alçaklık! Benden şüphelenmeye ve

eşyalarımı karıştırmaya ne hakkı var?”

“Yabancıların içinde yaşıyorsunuz, küçük hanım,” diyerek iç geçirdi Liza. “Hanımefendi de olsanız, yine de... hizmetçi gibi bir şeysiniz... Anacığınızla, babacığınızın evinde oturmaya benzemez bu...”

Maşenka yatağına yığıldı ve acı acı ağladı. Daha önce hiç böyle bir şiddetle karşılaşmamış, asla bu şekilde aşağılanmamıştı... Onun gibi iyi eğitim almış, hassas bir genç kızı, bir öğretmen kızını hırsızlıkla suçlamış, bir sokak kadınını arar gibi aramışlardı! Bundan daha büyük bir hakaret düşünülemezdi herhalde. Bu aşağılanmışlık duygusuna ağır bir de korku karışıyordu: Şimdi ne olacaktı!? Aklına bir sürü saçmalık geldi. Eğer hırsızlık yaptığından şüphelendilerse, şimdi de tutuklayabilir, çırılçıplak soyup arayabilir, muhafızlar eşliğinde sokaktan geçirerek, aynı prenses Tarakanova’nın[11] kaldığı yere benzeyen, içerisi fare ve tespih böceği dolu, karanlık, soğuk bir hücreye kapatabilirlerdi kendisini. Kim savunacaktı onu? Anne babası uzakta, taşrada yaşıyorlardı, yanına gelecek paraları yoktu. Başkentte, ıssız bir bozkırda gibi yalnızdı, ne bir yakını, ne tanıdığı vardı. Akıllarına eseni yapabilirlerdi ona.

“Bütün yargıçlara ve avukatlara başvururum...” diye düşündü Maşenka titreyerek. “Anlatırım derdimi, yemin ederim... Hırsız olamayacağıma inanırlar!”

Maşenka, eski enstitü alışkanlığıyla öğle yemeği sırasında cebine koyup odasına getirdiği şekerlemelerin sepetindeki çarşafların altında durduğunu anımsadı.

Bu küçük sırrının artık ev sahiplerince bilindiği düşüncesi ateş gibi yanmasına neden oldu, utandı; sonunda tüm bu korku, utanç, aşağılanmışlık duyguları şiddetli bir yürek çarpıntısı doğurdu; çarpıntı, şakaklarına, ellerine, karnının derinlerine vurdu.

“Yemeğe buyurun!” diye seslendiler.

“Gideyim mi, gitmeyeyim mi?”

Maşenka saçlarını düzeltti, ıslak havlu ile elini yüzünü sildi ve yemek odasına gitti. Öğle yemeği başlamıştı bile... Masanın bir ucunda, ifadesiz ve

ciddi bir yüzle kibirli Fedosya Vasilyevna, diğer ucunda Nikolay Sergeyiç oturuyorlardı.

Yanlarda, konuklar ve çocuklar yerlerini almıştı. Fraklar içinde, beyaz eldivenli iki uşak servis yapıyordu. Herkes evde bir telaş yaşandığını, ev sahibesinin üzüntülü olduğunu biliyor ve susuyordu. Yalnız yemek yiyenlerin ağızlarından çıkan sesler ve kaşıkların tabaklara vuruşu işitiliyordu.

Konuşmayı başlatan ev sahibesinin kendisi oldu.

“Üçüncü yemeğimiz ne?” diye sordu uşağa baygın, çileli bir sesle.

“Esturjon a la rus![12]” diye yanıtladı uşak.

“Onu ben söyledim, Fenya...” diye ekledi Nikolay Sergeyiç aceleyle. “Balık istedi canım. Eğer hoşlanmıyorsan, ma chère,[13] getirmesinler. Ben öylesine... laf olsun diye...”

Fedosya Vasilyevna, kendisinin söylemediği yemekleri sevmezdi, gözleri yaşlarla doldu.

“Hadi, heyecanlanmayalım,” dedi tatlı bir sesle ev doktoru Mamikov, hastasının koluna hafifçe dokunarak ve yine tatlılıkla gülümsedi. “Zaten yeterince sinirliyiz. Unutalım şu broşu! Sağlığımız, iki bin rubleden önemlidir!”

“İki bine acımıyorum ben!” diye yanıtladı ev sahibesi ve gözünden iri bir yaş süzüldü. “Olayın kendisi beni çileden çıkaran! Evimde hırsızlara tahammülüm yok. Hiçbir şeye, hiçbir şeye acımıyorum, ama bir eşyamı çalmak, bu öyle büyük bir nankörlük ki! İyiliğimin karşılığını böyle ödüyorlar demek...”

Bakışlar tabaklara yönelikti, ama Maşenka’ya, ev sahibesinin bu sözlerinden sonra herkes kendisine bakmış gibi geldi. Boğazı düğümlendi, ağlamaya başladı ve mendilini yüzüne bastırdı.

“Pardon,” diye mırıldandı. “Elimde değil. Başım ağrıyor. Kalkayım.”

Masadan kalkıp, sandalyesini beceriksizce takırdatarak ve bu yüzden daha da utanarak, hızla çıktı yemek odasından.

“Şu işe bak!” dedi Nikolay Sergeyiç. “Onun odasını aramasan olmaz mıydı! Bu gerçekten de... yersizdi.”

“Broşu onun aldığını söylemiyorum,” dedi Fedosya Vasilyevna, “ya sen kefil olabilir misin ona? İtiraf etmek gerekirse, bu bilgiç yoksul kızlara pek güvenim yok benim.”

“Gerçekten yersizdi, Fenya... Bağışla, Fenya, ama yasalara göre arama yapmaya hakkın yok.”

“Bilmem ben sizin yasalarınızı. Ben yalnız broşumun kaybolduğunu bilirim, o kadar. Ve o broşu bulacağım!” Fedosya Vasilyevna çatalıyla tabağa vurdu, gözleri öfkeyle parladı. “Siz de yemeğinizi yiyin ve benim işlerime karışmayın!”

Nikolay Sergeyiç usulca bakışlarını eğerek iç geçirdi. Maşenka ise odasına gelip, yatağına yığıldı. Artık korkmuyor, utanmıyordu; yalnızca, o duygusuz, o kibirli, budala, şanslı kadını tokatlamak için şiddetli bir istek duyuyordu içinde.

Yattığı yerde yastığına soluyor ve hemen şimdi gidip, en pahalı broşu alıp, o zorba kadının suratına fırlatmanın ne kadar güzel olacağını hayal ediyordu. Tanrı’nın izniyle Fedosya Vasilyevna iflas etseydi keşke, dilencilik yapsaydı, yoksulluğun ve birilerine bağımlı olarak yaşamanın bütün dehşetini anlasaydı. Ve keşke, bugün hakarete uğrayan Maşenka, sadaka verseydi ona! Ah keşke büyük bir miras kalsaydı kendisine, bir fayton satın alıp gürültüyle geçseydi o kadının penceresinin önünden, kendisine imrenip bakakalması için!

Fakat bütün bunlar hayaldi, gerçekte ise ona düşen tek şey, bir an önce gitmek, bu evde bir saat daha kalmamaktı. İşini kaybetmek, hiçbir şeyleri olmayan anne babasının yanına dönmek korkutucuydu, ama ne yapsın? Maşenka bundan böyle ev sahibesini de, bu küçük odayı da görmeye dayanamazdı, soluksuz kalıyor, tüyleri ürperiyordu. Hastalıkları ve hayali aristokratlığıyla kafayı bozmuş Fedosya Vasilyevna’dan öylesine nefret etmeye başlamıştı ki, sırf bu kadın hayatta olduğu için yeryüzündeki her şey kaba ve çirkin görünüyordu gözüne. Maşenka yatağından sıçradı ve eşyalarını toplamaya koyuldu.

“Girebilir miyim?” diye sordu kapının diğer tarafından Nikolay Sergeyiç; sessizce yanaşmıştı kapıya, alçak, yumuşak bir sesle konuşuyordu. “Girebilir miyim?”

“Girin.”

Girdi ve kapının önünde durdu. Bakışları donuktu, kırmızı burnu parlıyordu. Yemekten sonra bira içmiş olduğu yürüyüşünden, dermansız, uyuşuk ellerinden belliydi.

“Nedir bu?” diye sordu sepeti göstererek.

“Eşyalarımı topluyorum. Bağışlayın, Nikolay Sergeyiç, ama evinizde daha fazla kalamam. Bu arama, beni derinden incitti!”

“Anlıyorum... Ama buna gerek yok... Ne diye gideceksiniz? Aradılar, evet, siz de hemen... size ne olmuş ki? Ölmezsiniz ya böyle bir şeyden.”

Maşenka susuyor ve toparlanmayı sürdürüyordu. Nikolay Sergeyiç, daha başka ne diyebileceğini düşünür gibi bıyıklarını çekiştirdi ve dalkavukça bir sesle konuştu:

“Anlıyorum sizi elbette, ama biraz hoşgörülü olmak gerek. Biliyorsunuz, karım sinirli, dengesiz bir kadın, bu kadar katı yargılamamak lazım...”

Maşenka susuyordu.

“O kadar incindiyseniz,” diye sürdürdü Nikolay Sergeyiç konuşmasını, “buyurun, ben sizden özür dilemeye hazırım. Bağışlayın.”

Maşenka yanıt vermedi, valizine daha da eğildi. Bu güçten düşmüş, kararsız adamın evde hiçbir ağırlığı yoktu. Hizmetkârların gözünde bile zavallı bir çanak yalayıcı ve gereksiz bir insan rolü oynuyordu; özrünün bir kıymeti olamazdı.

“Hım... Susuyor musunuz? Bu kadarı yetmedi mi size? O halde karım için de özür diliyorum. Karım adına... Kaba davrandı, bir asilzade olarak kabul ediyorum bunu...”

Nikolay Sergeyiç odanın içinde dolaştı, iç geçirdi ve sürdürdü konuşmasını:

“Siz bir de şurası, kalbimin aşağısı kazınsın istiyorsunuz demek... Vicdan azabı çekmemi istiyorsunuz...”

“Nikolay Sergeyiç, sizin bir suçunuz olmadığını biliyorum,” dedi Maşenka, ev sahibinin yüzüne iri, yaşlı gözleriyle bakarak. “Ne diye azap çekeceksiniz?”

“Tabii ki... Ama yine de siz... gitmeyin... Rica ederim.”

Maşenka, başını “hayır” anlamında salladı. Nikolay Sergeyiç pencerenin önünde durdu ve parmaklarıyla camı tıkırdattı.

“Benim için bu tür yanlış anlaşılmalar tam bir işkence,” dedi. “Önünüzde diz mi çökeyim yani? Gururunuz incindi ve işte ağladınız, gitmeyi düşünüyorsunuz, fakat benim de bir gururum var ve siz ona acımıyorsunuz. Yoksa, günah çıkarırken bile itiraf etmeyeceğim bir şeyi söylememi mi istiyorsunuz size? İster misiniz? Dinleyin, son nefesimi verirken dahi itiraf etmeyeceğim bir şeyi açıklamamı ister misiniz size?”

Maşenka susuyordu.

“Karımın broşunu ben aldım!” dedi Nikolay Sergeyiç. “Şimdi memnun musunuz? Tatmin oldunuz mu? Evet... ben aldım... Yalnız, pek tabii ki, alçakgönüllülüğünüze sığınıyorum... Tanrı aşkına, kimseye ne bir söz söyleyin, ne imada bulunun!”

Maşenka şaşkın ve korku içinde eşyalarını toplamayı sürdürüyordu; eline geçen eşyaları buruşturup, valiz ve sepete sokuşturuyordu düzensizce. Nikolay Sergeyiç’in itirafından sonra bir dakika daha kalamazdı artık bu evde, şimdiye dek nasıl kaldığını da anlayamıyordu.

“Şaşılacak bir şey yok...” diye sürdürdü Nikolay Sergeyiç konuşmasını, kısa bir sessizliğin ardından. “Sıradan bir hikâye! Paraya ihtiyacım var ve o... vermiyor. Bu evi ve bütün bunları kazanan benim babamdı, Marya Andreevna! Bütün bunlar benimdir, broş da anneme aitti ve... evet hepsi benim! Oysa o hepsini elimden aldı, hepsini sahiplendi... Mahkemeye verememe ya onu, anlayın... Çok rica ederim sizden, bağışlayın ve... ve kalın. Tout comprende, tout pardonner.[14] Kalıyor musunuz?”

“Hayır!” dedi Maşenka, kararlı; titremeye başlamıştı. “Bırakın beni, yalvarırım.”

“Peki, nasıl isterseniz,” diyerek iç geçirdi Nikolay Sergeyiç valizin yanındaki küçük tabureye oturup. “İtiraf etmek gerekirse, incinmeyi hâlâ unutmamış insanları seviyorum ben, nefret duyabilenleri de. Bir yüzyıl boyunca burada oturup, öfkeli yüzünüzü seyredebilirim... Demek kalmıyorsunuz? Anlıyorum... Başka türlüsü düşünülemez... Evet, tabii... Siz şanslısınız, oysa ben, ah ki ah!.. Bu mahzenden bir adım bile uzaklaşamam. Bizim çiftliklerden birine gideyim desem, hepsini karımın düzenbazları tuttu... yöneticiler, tarım uzmanları, kör olasıcalar. Her bir çiftlik defalarca ipotek edilmiş... Balık tutma, otları çiğneme, ağaçları kırma.”

Fedosya Vasilyevna’nın, “Nikolay Sergeyiç!” diye seslendiği duyuldu salondan. “Agniya, git beyini çağır!”

“Gidiyorsunuz, öyle mi?” diye sordu Nikolay Sergeyiç hızla kalkıp kapıya doğru yürüyerek. “Tanrı biliyor ya, kalmanızı isterdim. Akşamları uğrardım yanınıza... konuşurduk. Ha? Kalın! Siz de giderseniz, bütün evde bir tek insan yüzü kalmayacak. Korkunç bu!”

Nikolay Sergeyiç’in solgun, bitkin yüzü yalvarıyordu, fakat Maşenka, “hayır” anlamında salladı başını. Nikolay Sergeyiç elini sallayıp odadan çıktı.

Yarım saat sonra Maşenka yoldaydı.

BEYAZ ALIN

Karnı acıkan dişi kurt avlanmak üzere yerinden kalktı. Üç yavrusu, koyun koyuna girmiş, birbirlerini ısıtarak derin bir şekilde uyuyorlardı. Dişi kurt onları yaladı ve yoluna gitti.

Bahar gelmişti, aylardan marttı, fakat ağaçlar hâlâ aralık ayındaki gibi soğuktan çatırdıyordu; öyle ki, dilini dışarı çıkarsan, ısırılmış gibi sızlardı. Dişi kurdun sağlığı zayıftı, evhamlıydı da; ufacık bir gürültü duymasın, titreyiverir, yokluğunda birinin gelip yavrularına zarar vermesinden korkardı. İnsan ve at izlerinin kokusu, ağaç kütükleri, odun yığınları ve gübrelenmiş yol korkuturdu onu; ağaçların arkasında, karanlıkta insanların durduğunu ve ormanın gerisinde bir yerde köpeklerin uluduğunu sanırdı.

Artık genç değildi ve sezgileri zayıflamıştı, öyle ki, tilki izini köpek iziyle karıştırabiliyor, hatta bazen sezgilerinde yanılarak yolunu kaybedebiliyordu; oysa gençliğinde hiç gelmezdi başına bu. Sağlığı kötü olduğundan, buzağı ve büyük koyun avlayamıyordu eskisi gibi; at ve tayların da çok uzağından geçip gidiyordu. Bir tek leşle besleniyor, taze etin yüzünü ise pek seyrek görebiliyordu; ancak bahar geldiğinde rast geldiği tavşan yavrularını kapıyor ya da köylülerin ahırlarına sokulup kuzularını çalıyordu.

Kurdun ininden dört verst uzaklıkta, posta yolunun kenarında bir kışlak[15] vardı. Orada İgnat adında bir bekçi kalıyordu; yetmiş yaşında, devamlı öksüren ve kendi kendisiyle konuşan bu ihtiyar adam, genellikle geceleri uyuyor, gündüzleri ise avcı tüfeği ile ormanda gezip tavşanlara ıslık çalıyordu. Önceden makinistlik yapmış olmalıydı, çünkü durmadan önce, “makine, dur!”; yürümeden önce de “tam yol!” diye bağırıyordu. İgnat’ın yanındaki cinsi belirsiz, dev gibi kara köpeğin adı Arapka idi. Fazla uzağa koştuğunda bekçi ona, “geri dön!” diye sesleniyordu. Bazen şarkı da söylüyordu İgnat; o zamanlar şiddetle yalpalıyor, yere düşüyor (dişi kurt, rüzgârdan düştüğünü sanıyordu) ve “raydan çıktım!” diye bağırıyordu.

Dişi kurt, yaz ve güz aylarında kışlağın çevresinde bir koç ve iki genç koyunun otladıklarını hatırlıyordu; yakın zaman önce oralardan geçerken, meleme sesi yükseldiğini duymuştu ahırdan. İşte şimdi de kışlağa yaklaşıyor, mart ayının geldiğini ve bu mevsimde ahırda mutlaka kuzu

bulunacağını düşünüyordu. Açlık çekiyordu kurt; kuzuyu nasıl bir iştahla yiyeceğini düşündükçe dişleri birbirine vuruyor, karanlıkta gözleri iki ateş parçası gibi parıldıyordu.

İgnat'ın harap kulübesi, ahırı, ambar ve kuyusu kar yığınlarıyla çevriliydi. Ortalık sessizdi. Arapka, ambarın altında uyuyor olmalıydı.

Dişi kurt, kar yığınlarının üstünden ahıra tırmandı, ayakları ve burnuyla samandan çatıyı eşelemeye koyuldu. Saman çürümüş, yumuşamıştı; dişi kurt neredeyse yuvarlanacaktı. Bu arada aşağıdan sıcak buhar, gübre ve koyun sütü kokusu geldi. Soğuğu hisseden bir kuzu meledi. Delikten atlayan dişi kurt, ön ayakları ve göğsü ile yumuşak, sıcak bir şeyin üzerine düştü; herhalde bir koçtu bu. O sırada ahırın içinde bir şey feryat edip havlamaya, incecik sesiyle ulumaya başladı, kuzular ürkerek duvara doğru atıldılar, korkuya kapılan kurt ise dişine ilk takılan şeyi yakaladığı gibi soluğu dışarıda aldı...

Var gücüyle koşuyordu; bu sırada, kurdun varlığını sezen Arapka, kudurmuş gibi uluyor, kışlakta, huzuru kaçan tavuklar gıdaklıyor, İgnat, kapının önüne çıkmış, "Tam yol! Islığa gel!" diye bağırıyordu.

Bir makine gibi ıslık çalıyor, sonra da "ho... ho... ho... ho!.." diye bağırıyordu. Bütün bu gürültüyü, bir de ormanın yankısı tekrarlıyordu. Tüm sesler azar azar dinince, kurt biraz sakinleşti ve dişlerinin arasında tutarak karın üzerinde sürüklediği avının, bu mevsimin kuzularına göre fazla ağır ve sert olduğunu fark etmeye başladı; kokusu da bir başkaydı sanki ve tuhaf sesler çıkarıyordu... Kurt durakladı ve biraz dinlenip yemeğe başlamak için, yükünü karın üzerine bıraktı. Ve birdenbire tiksintiyle geri sıçradı. Avladığı, bir kuzu değil, köpek yavrusuydu; koca kafalı, uzun bacaklı, büyük cinslerden, kara bir köpek. Bunun da, alnını kaplayan koca, beyaz bir lekesi vardı. Hareketlerine bakılırsa, görgüsüz, sıradan bir avlu köpeğiydi. Ezilmiş, yaralı sırtını yaladı ve hiçbir şey olmamış gibi kuyruğunu sallayıp, kurda havlamaya başladı. Kurt, köpek gibi hırladı ve koşarak uzaklaştı ondan. Köpek, avcısının peşinden gidiyordu. Kurt arkasına baktı ve dişlerini birbirine vurdu. Köpek, şaşkınlık içinde duraksadı ve galiba kurdun kendisiyle oynadığını düşünerek, suratını kışlağın bulunduğu tarafa çevirdi ve tiz, sevinçli bir havlama tutturdu; anası Arapka'yı, kendisi ve kurt ile oynamaya davet eder gibiydi.

Hava aydınlanıyordu; kurt, sık kavak ormanının içinden evine ulaşmaya çalışırken, her bir kavak ağacı açık seçik ayırt edilebiliyordu. Çalı horozları uyanmaktaydılar; köpeğin dikkatsizce sıçrayışları ve havlamasıyla huzuru kaçan güzel horozlar ötüp duruyorlardı.

“Neden peşimden geliyor?” diye düşündü dişi kurt canı sıkılarak. “Kendisini yememi istiyor galiba.”

Yavrularıyla birlikte pek derin olmayan bir çukurda yaşıyordu; üç yıl önce şiddetli bir fırtınanın, ihtiyar bir çam ağacını köküyle birlikte sökmesiyle oluşmuştu bu çukur. Şimdi dibinde yaşlı yapraklar ve yosun vardı, yavruların oynadıkları kemik ve öküz boynuzları duruyordu oracıkta. Yavruların üçü de uyanmışlardı; birbirlerine çok benziyorlardı, çukurun kıyısında durmuş, eve dönen annelerine bakıyor, kuyruklarını sallıyorlardı. Onları gören köpek az ötede durdu ve uzun süre yavruları izledi. Yavruların da dikkatle kendisine baktıklarını fark ederek öfkeyle, yabancıya havlar gibi havlamaya başladı sonra. Tanyeri aydınlanmış, güneş yükselmişti; kar ışıldıyordu her yerde. Köpek ileride durmuş havlıyordu. Yavrular, ayaklarıyla zayıf karnına vura vura annelerini emiyorlardı. Dişi kurt da bu arada beyaz ve kuru bir at kemiğini dişlemekteydi. Açlık çekiyordu, köpeğin havlamasından başı ağrımaya başlamıştı ve davetsiz misafire saldırıp parçalamak istiyordu.

Yavru köpek en sonunda yoruldu, sesi kısıldı; kendisinden korkmadıklarını, hatta ilgilenmediklerini görerek, ürkekçe bir sıçrayıp bir çömelerek yavru kurtlara yanaştı. Gün ışığında daha net seçilebiliyordu artık... Beyaz, geniş alnının üzerinde, çok aptal köpeklerde rastlanan bir tepecik vardı; küçük gözleri mavi ve donuktu, bütün yüz ifadesi de olağanüstü aptalcaydı. Yavru kurtlara yanaştı, suratını, ileri doğru uzattığı uzun bacaklarının üzerine koydu ve “mnya, mnya... naa-naa-naa!..” diye sesler çıkarmaya başladı.

Yavrular, bir şey anlamasalar da, kuyruklarını salladılar. O zaman köpek, kurtlardan birinin büyük kafasına ayağıyla vurdu. Yavru kurt da onun kafasına vurdu ayağıyla. Köpek ona yanını döndü ve kuyruğunu sallayarak yan gözle baktı, sonra birden yerinden fırladı ve yerdeki karın buz tutmuş tabakasında birkaç daire çizdi. Kurtlar da peşinden koşturdular. Sırtının üzerine düştü yavru köpek, ayaklarını havaya kaldırdı; üç kardeş üzerine atılıp coşku içinde keskin çığlıklar atarak, acıtmadan, şakadan ısırmaya

başladılar onu. Yüksek çamın tepesine tüneyen kargalar, yukarıdan yavruların kavgasını izliyor ve pek endişeleniyorlardı. Gürültü ve neşe kapladı ortalığı. Güneş artık, bahar güneşi gibi yakıyordu; ve fırtınanın yıktığı çamın üzerinden atlayıp duran horozlar, gün ışığında zümrüdümsü bir renk alıyorlardı.

Yavrularına avlanmayı öğreten dişi kurtlar, kurbanlarıyla oynamalarına izin verirler; işte şimdi de kardeşlerin buz tabakasının üzerinde köpek yavrusunu kovalamalarını izleyen dişi kurt, “Bırakayım öğrensinler,” diye düşünüyordu.

Oyuna doyan kurtlar, çukura girip uykuya daldılar. Köpek bir süre açlıktan uludu, sonra o da güneşe karşı serilip uzandı. Yavrular uyanıp tekrar oynamaya başladılar. Dişi kurt, bütün gün ve bütün akşam, önceki gece ahırda meleyen kuzuyu ve koyun sütü kokusunu düşündü durdu, iştahtan dişlerini takırdatıyor ve açgözlülükle, kuzu olduğunu hayal ettiği kuru kemiği dişlemeyi sürdürüyordu. Yavru kurtlar annelerini emiyor, karnı acıkan köpek ise çevrelerinde koşturuyor ve karları kokluyordu.

“Yiyeyim şunu...” diye geçirdi içinden dişi kurt.

Yavruya doğru yaklaştı; beriki, kurdun suratını yaladı ve kendisiyle oynamak istediğini sanarak ulumaya başladı. Zamanında köpek yemişliği vardı kurdun, ama bu yavrudan fena halde köpek eti kokusu yayılıyordu. Dişi kurdun sağlığı ise kötüydü, kokuyu kaldıramıyordu; sonunda midesi bulanarak uzaklaştı... Geceleyin hava soğudu. Köpeğin canı sıkıldı, evinin yolunu tuttu.

Yavru kurtlar derin uykuya dalınca dişi kurt tekrar ava çıktı. Önceki gece olduğu gibi yine ufacık bir sesten ürküyor, kütüklerden, odunlardan, uzaktan insana benzeyen kara ardıç çalılarından korkuyordu. Yolun uzağından, buz tabakasının üzerinden gidiyordu. Birdenbire yolda, çok ileride bir karaltı belirdi... Kurt gözlerini açtı, kulak kesildi; gerçekten de ileride bir şey yürümekteydi, hatta düzenli ayak sesleri bile işitilebiliyordu. Bir porsuk olmasındı bu? Dişi kurt dikkatle soluğunu tutarak mesafeyi biraz daha açtı ve kara lekenin çevresini dolandı. Sonra ona baktı ve tanıdı. Beyaz alınlı köpek yavrusuydu bu, acele etmeden, ağır adımlarla kışlağa dönüyordu.

“Bana yine engel olmasın sakın,” diye düşündü dişi kurt ve hızla ileri doğru koştu. Ama kışlağa yaklaşmışlardı artık. Tekrar kar yığınının üstüne çıkıp, ahırın üzerine tırmandı. Önceki gün açtığı deliği, baharlık samanla yamamışlardı ve çatının üzerinde iki yeni sırık uzanıyordu. Dişi kurt, ayakları ve burnuyla çalışmaya koyuldu hızla, bir yandan da yavru köpeğin dönüp dönmediğini görmek için arkasına bakınıyordu. Tam da yüzüne sıcak buhar ve gübre kokusu vurmuştu ki, neşeli, perdeden perdeye geçen, tiz bir havlama sesi duyuldu. Köpek dönmüştü. Dişi kurdun yanına, çatıya zıpladı; delikten atlayıp sıcak evine kavuşunca, koyunlarını tanıyınca, daha da yüksek sesle havlamaya başladı... Ahırın altındaki Arapka uyandı ve kurdun varlığını sezerek ulumaya başladı; tavuklar gıdaklıyordu. İgnat, elinde tüfeği ile eşikte belirdiğinde, korkuya kapılan kurt kışlaktan uzaklaşmıştı bile.

İgnat’ın ıslığı duyuldu: “Fyuit! Fyuit! Atıl çabuk!”

Ve tetiği çekti bekçi, ama tüfek ateş almadı; bir kez daha çekti, ama yine çıt yoktu... Üçüncü kez çektiğinde, ateşten dev bir demet fırladı namludan, kulakları sağır eden bir ses işitildi: “Bum! Bum!” Tüfek kuvvetle omzunu tepti İgnat’ın; bir eline tüfeğini, diğerine baltasını alarak gürültünün kaynağını görmeye gitti...

Az sonra izbesine geri döndü.

“Ne olmuş?” diye sordu kısık bir sesle o gece evinde kalan ve gürültüden uyanan bir yolcu.

“Bir şey yok...” diye yanıtladı onu İgnat. “Boş işler. Bizim Beyaz Alın ahıra dadandı, koyunların yanında, sıcakta uyuyor. Yalnız kapıdan girmeye aklı ermiyor da, çatıdan dalmaya uğraşıyor devamlı. Geçen gece çatıyı eşeleyip gezmeye çıkmış alçak, şimdi de geri dönmüş, yine dağıtmış çatıyı.”

“Aptal.”

“Evet, bir tahtası eksik. Aptallardan oldum olası nefret ederim!” diye iç geçirdi İgnat ocağın üzerine tırmanarak. “Neyse, Tanrı misafiri, erken kalkacağız, haydi tam yol uyuyalım...”

Bekçi sabahleyin Beyaz Alın’ı yanına çağırdı, kulaklarını acı acı çekti. Hayvanı kuru bir dal ile sopalarken, bir yandan da söylenip duruyordu:

“Kapıdan gir! Kapıdan gir! Kapıdan gir!”

OĞLANLAR

“Volodya geldi!” diye bağırdı biri avluda.

“Volodeçka geldiii!” diye feryadı bastı yemek odasına koşarak giren Natalya. “Ah, Tanrım!”

Volodya’larının her an gelmesini bekleyen Korolyov ailesi pencerelere atıldı. Geniş bir kızak duruyordu evin önünde, üç beyaz attan yoğun bir buhar yükseliyordu. Kızak boştu, çünkü Volodya sofaya girmişti bile; üşümüş, kırmızı parmaklarıyla başlığını çözüyordu. Liseli paltosu, kasketi, galoşları ve şakaklarındaki saçlar kırçla kaplanmıştı; tepeden tırnağa öyle lezzetli ve dondurucu bir koku yayıyordu ki ortalığa, ona bakan kişinin üşüyesi ve “brrrr!” diyesi gelirdi. Annesiyle teyzesi, sarılıp öpmek için Volodya’ya doğru atıldılar; Natalya, çocuğun ayaklarına kapandı ve keçe çizmelerini çıkarmaya koyuldu. Kız kardeşleri çığlıklar atıyor, kapılar gıcırdayıp çarpıyordu. Volodya’nın babası ise sırtında bir yelek, elinde makasla koşarak sofaya girdi, korkuyla bağırdı:

“Biz seni dün bekliyorduk! İyi geçti mi bari yolculuğun? Yolunda mı her şey? Aman Tanrım, izin verin de babasıyla selamlaşsın çocuk! Baba değil miyim ben yahu?”

“Hav! Hav!” diye bağırıyordu kara, dev bir köpek olan Milord kalın sesiyle; kuyruğunu duvarlara, mobilyalara vuruyordu.

Tüm sesler, iki dakika kadar süren, sevinçli tek bir seste birleşti. İlk sevinç dalgası atlatıldıktan sonra Korolyov’lar, sofada Volodya dışında küçük bir adamın daha bulunduğunu fark ettiler; atkı, şal ve başlıklara sarmalanmış, üstü başı kırçla kaplı bu çocuk, köşede, büyük tilki kürkünden vuran gölgede kıpırdamadan dikilmekteydi.

“Volodeçka, bu da kim?” diye sordu annesi fısıltıyla.

“Ah!” dedi Volodya birden hatırlayarak. “Takdim etmekten onur duyarım, yoldaşım Çeçevitsın,[16] ikinci sınıf öğrencisi... Kendisini, evimizde konuk olması için getirdim.”

“Çok memnun olduk, hoş geldiniz!” dedi baba sevinçle. “Bağışlayın, ev hali, ceketimi giymedim... Buyrun! Natalya, Bay Çeçevitsın’ın soyunmasına yardımcı ol! Tanrım, kovalayın ama şu köpeği! Ne günah işledim ben!”

Bu gürültülü karşılamadan sersemleyen Volodya ve arkadaşı Çeçevitsın, az sonra soğuktan hâlâ pespembe, masanın başında oturmuş, çaylarını içiyorlardı. Kar ve pencerenin desenleri arasından sızan kış güneşi, semaverin üzerinde titreşiyor, temiz ışıklarını çanağın içinde yıkıyordu. Oda sıcaktı ve çocuklar, birbirleriyle inatlaşan sıcak ve soğuğun, üşümüş bedenleri içinde onları gıdıkladıklarını hissediyorlardı.

“Noel de yaklaştı!” diyordu Volodya’nın babası melodili bir sesle, kendisine koyu kızıl tütünden bir sigara sararak. “Oysa annenin seni uğurlarken ağladığı o yaz günü daha dün sanki. Ve işte aramızdasın yine... Zaman, kardeşler, çabuk geçiyor! Gözünü açıp kapayana dek yaşlanıyorsun. Bay Çibisov, yiyin lütfen, çekinmeyin! Biz sade insanlarız.”

Volodya’nın üç kız kardeşi Katya, Sonya ve Maşa (en büyükleri on bir yaşındaydı) masanın başında, yeni konuktan gözlerini ayırmaksızın oturuyorlardı. Çeçevitsın, Volodya ile aynı yaştaydı, ama onun gibi tombul ve beyaz değil, zayıf, esmer ve çilliydi. Saçları fırça gibi, gözleri küçük, dudakları kalındı; aslında çok çirkindi ve üzerinde liseli ceketi olmasaydı, dış görünüşüne bakarak aşçının oğlu sanabilirdiniz onu. Asık yüzlüydü, hep susuyordu; bir kez olsun gülümsemedi. Kızlar ona bakarak, çok akıllı ve bilgili bir insan olduğuna karar verdiler. Sürekli bir şeyler düşünüyordu ve aklındakilerle o denli meşguldü ki, kendisine bir şey sorulduğunda irkiliyor, başını sallıyor ve sorunun tekrarlanmasını rica ediyordu.

Kızlar, her zaman neşeli ve konuşkan bir çocuk olan Volodya’nın da bu gelişinde daha az konuştuğunu, hiç gülümsemediğini ve sanki eve geldiğine pek de sevinmediğini fark ettiler. Çay içilirken kız kardeşleriyle yalnızca bir kez konuştu, o da tuhaf birtakım sözcüklerle. Parmağıyla semaveri göstererek, “Kaliforniyalılar çay yerine cin içerler,” dedi.

Volodya’nın aklı da bazı düşüncelerle meşguldü ve arada bir bakışmalarından, arkadaşı Çeçevitsın ile aynı şeyi düşündükleri anlaşılabiliyordu.

Çayın ardından çocuk odasına geçtiler. Baba ve kızlar masanın başına oturup, oğlanların gelişiyle yarım kalan işlerine döndüler. Çam ağacı için rengârenk kâğıtlardan çiçek ve saçak yapıyorlardı. Eğlenceli ve gürültülü bir işti bu. Kızlar, her yeni çiçeği, sanki gökten inmiş gibi hayranlık, hatta dehşet dolu çığlıklarla karşılıyorlardı; babaları da coşuyor ve kör olduğu için azarladığı makası yere fırlatıyordu arada bir.

Anneleri, son derece endişeli bir yüzle, koşarak çocuk odasına giriyor ve "Makasımı kim aldı? Yine mi makasımı aldın, İvan Nikolayiç?" diye soruyordu.

"Tanrım, bir makası esirgerler!" diye yanıtlıyordu İvan Nikolayiç onu ağlamaklı bir sesle ve sandalyesinin arkalığına yaslanarak, kalbi kırılmış bir insan tavrı takınıyor, bir dakika sonra ise tekrar coşmaya başlıyordu.

Önceki gelişlerinde Volodya da çam ağacı hazırlıklarına katılır, avluya koşup, arabacı ve çobanın kar dağını yapışlarını izlerdi. Fakat bu sefer o ve Çeçevitsın, renkli kâğıtlarla hiç ilgilenmediler, hatta bir kez olsun at ahırına da uğramadılar; bunun yerine pencere kenarında oturmuş fısıldaşıyorlardı. Sonra ikisi birlikte coğrafya atlasını açıp, bir haritayı incelemeye koyuldular.

"Önce Perm'e..." diyordu Çeçevitsın sessizce... "oradan Tümen'e... sonra Tomsk'a... sonra da... sonra da Kamçatka'ya... Laponlar, kayıkla Bering Boğazı'nı geçirir... Ve al sana Amerika... Orada bolca kürklü hayvan var."

"Ya Kaliforniya?" diye sordu Volodya.

"Kaliforniya daha aşağıda... Bir kez Amerika'ya ulaştın mı, Kaliforniya kolay iş. Yiyeceğini ise av ve soygunculukla kazanabilirsin."

Çeçevitsın bütün gün kızlardan uzak durdu, kaşlarını çatarak baktı onlara. Akşam çayının ardından beş dakikalığına yalnız kalmaları gerekti. Konuşmamak olmazdı. Sert bir şekilde öksürdü, sağ avucu ile sol elini ovuşturdu ve asık bir yüzle Katya'ya bakarak sordu:

"Mann Reed'i okumuş muydunuz?"

"Hayır, okumadım... Dinleyin, paten kaymayı biliyor musunuz?"

Düşüncelerine gömülen Çeçevitsın, bu soruyu yanıtsız bıraktı; yanaklarını balon gibi şişirerek öyle bir iç geçirişi vardı ki, sıcaktan çok bunaldığını sanabilirdiniz. Sonra bakışlarını bir kez daha Katya'ya çevirdi ve şöyle dedi:

"Bir bizon sürüsü geçerken, toprak titrer, bu sırada yabani atlar korkuyla çifteler savurarak kişnerler."

Çeçevitsın hüzünlü bir ifadeyle gülümseyerek ekledi:

"Trenlere Kızılderililer saldırır bir de. Ama en kötüsü tatarcıklar ve termitlerdir."

"O ne ki?"

"Karınca gibi bir şey, ama kanatlı. Çok kötü ısırırlar. Ben kimim, biliyor musunuz?"

"Bay Çeçevitsın."

"Hayır. Ben Montigomo Aladoğan Pençesi'yim,[17] yenilmezlerin reisi."

Kızların en küçüğü olan Maşa önce ona, sonra, yavaş yavaş akşamın indiği pencereye baktı ve düşünceli düşünceli:

"Dün mercimek pişirildi evimizde,"[18] dedi.

Çeçevitsın'ın bütünüyle anlaşılmaz sözleri ve sürekli Volodya ile fısıldaşması, Volodya'nın hiç oyun oynamayışı, bunun yerine sürekli bir şeyler düşünmesi, bütün bunlar esrarengiz ve tuhaftı. Ve iki büyük kız Katya ile Sonya, oğlanları sıkı bir takibe aldılar. Akşamleyin yatma vakti, kapılarına yanaşıp konuşmalarını dinlediler. Ah... neler öğrendiler neler! Oğlanlar, Amerika'da bir yere, altın aramaya gitmeyi planlıyorlardı; yol için her şeyleri hazırdı: Bir tabanca, iki bıçak, peksimet, ateş elde etmek için büyüteç, pusula ve dört ruble para. Oğlanların, birkaç bin verstlik yolu yaya olarak geçmeleri, yol boyu kaplanlarla ve vahşilerle savaşmaları, sonra altın ve fildişi bulmaları, düşmanlarını öldürmeleri, korsanlara katılmaları, cin içmeleri, en sonunda da iki dilberle evlenmeleri ve büyük çiftlikler işletmeleri gerekiyordu. Çeçevitsın, tüm bu konuşma sırasında kendisinden "Montigomo Aladoğan Pençesi", Volodya'dan ise "Uçuk benizli kardeşim benim" diye bahsediyordu.

“Bana bak, anneme bir şey söylemeye kalkma,” dedi Katya Sonya’ya, yatmaya giderlerken. “Volodya bize Amerika’dan altın ve fildişi getirecek, anneme söylersen onu salmazlar.”

Soçelnik[19] arifesinde Çeçevitsın, tüm gün Asya haritasını inceleyip notlar aldı; dalgın, tombul Volodya ise asık bir yüzle, arı sokmuş gibi, odalarda dolaşıyor ve hiçbir şey yemiyordu. Hatta bir kez çocuk odasındaki ikonun önünde durdu, haç çıkardı ve “Tanrım, bu günahkâr kulunu bağışla! Tanrım, zavallı, talihsiz annemi koru!” dedi.

Akşama doğru ağlamaya başladı. Yatmadan önce babasını, annesini ve kız kardeşlerini kucakladı. Katya ve Sonya neler döndüğünü anlıyorlardı; küçükleri Maşa ise bir şey anlamıyordu, hem de hiçbir şey.

Çeçevitsın’a bakıp düşüncelere daldı ve iç geçirerek, “Dadı, oruç zamanı nohut ve mercimek yemek gerektiğini söyler,” dedi.

Katya ve Sonya, soçelnik sabahı erkenden, sessizce yataklarından kalktılar ve oğlanların Amerika’ya kaçışlarını izlemeye gittiler. Gizlice kapılarına yanaştılar.

“Gitmeyeceksin, öyle mi?” diye soruyordu Çeçevitsın öfkeyle. “Söyle, gitmeyecek misin?”

“Tanrım!” diye ağlıyordu Volodya sessizce. “Nasıl giderim? Anneme acıyorum.”

“Uçuk benizli kardeşim benim, rica ediyorum senden, gidelim! Gideceğini söylüyordun, kendin kandırdın beni, gitme zamanı gelince de ödleklik ediyorsun.”

“Ben... ben ödleklik etmiyorum, ben... ben anneme acıyorum.”

“Gidecek misin, gitmeyecek misin, onu söyle.”

“Gideceğim, ama... ama bekle biraz. Biraz daha kalmak istiyorum evimde.”

“O halde ben de yalnız giderim!” diye karar verdi Çeçevitsın. “Sensiz de idare edebilirim. Bir de kaplan avlamaktan, savaşmaktan söz ediyordun! Madem öyle, kapsüllerimi ver!”

Volodya öyle acıklı ağlamaya başladı ki, kız kardeşleri de dayanamadılar, ses çıkarmadan ağladılar. Sessizlik oldu.

“Gitmeyeceksin, öyle mi?” diye sordu Çeçevitsın bir kez daha.

“Gi... gideceğim.”

“Giyin o zaman!”

Ve Çeçevitsın, Volodya’yı ikna edebilmek için Amerika’ya övgüler yağdırdı, kaplan gibi kükredi, vapur taklidi yaptı, sövüp saydı, bütün fildişlerini Volodya’ya vereceğine ant içti, bütün aslan ve kaplan kürklerini de.

Ve bu fırça saçlı, çilli, zayıf, esmer oğlan çocuğu, kızlara sıra dışı, mükemmel biri gibi görünüyordu o an. Kahramandı o, kararlı, korkusuz bir insandı, hem de öyle bir kükrüyordu ki, kapının arkasında dururken, içeride gerçekten de bir kaplan ya da aslan olduğunu sanabilirdiniz.

Kızlar odalarına dönüp giyindiler; Katya yaşlı gözlerle konuştu:

“Ah, nasıl da korkuyorum!”

Saat ikide öğle yemeğine oturulana dek ortalık sessizdi; yemekte birdenbire, oğlanların evde olmadıkları anlaşıldı. Hizmetkârların kulübesine, ahıra, yan eve, kâhyanın yanına adam gönderdiler: Çocuklar yoktu. Köye birini yolladılar, orada da bulamadılar. Çay da, oğlanlar olmadan içildi. Akşam yemeğine oturulduğunda, anneleri çok endişelendi, hatta ağladı. Geceleyin köye gidip çocukları aradılar, fenerlerle nehre indiler. Yüce Tanrı, nasıl da karıştı ortalık!

Ertesi gün eve uryadnik[20] geldi, yemek odasında bir kâğıda bir şeyler yazdı. Anneleri ağlıyordu.

Ve işte kapının önüne kızak yanaştı; üç beyaz attan buhar yükseliyordu.

“Volodya geldi!” diye bağırdı avluda biri.

“Volodeçka geldiler!” diye feryadı bastı Natalya koşarak yemek odasına girerken.

Ve Milord kalın sesiyle havlamaya başladı: “Hav! Hav!” Meğer oğlanları şehirde (Konuk Sarayı’nda dolaşıp, nereden barut alabileceklerini soruyorlardı) yakalamışlardı. Volodya sofaya girer girmez hüngür hüngür ağlamaya başladı ve annesinin boynuna atıldı. Kızlar titreyerek, dehşet içinde, şimdi olacakları düşünüyorlardı. Babalarının, Volodya ve Çeçevitsın’ı çalışma odasına götürüp, onlarla uzun uzun konuştuğunu duydular; anneleri de konuşuyor ve ağlıyordu.

“Böyle şey olur mu?” diye ikna etmeye çalışıyordu babaları. “Dua edin de lisedekilerin kulağına gitmesin, kaydınızı silerler. Siz de utanmalısınız, Bay Çeçevitsın! Hoş bir şey değil! Elebaşı sizsiniz ve umarım anne babanız sizi cezalandırırlar. Böyle şey yapılır mı? Geceyi nerede geçirdiniz?”

“Garda!” diye yanıtladı Çeçevitsın gururla.

Sonra Volodya yattı, başına sirkeyle ıslatılmış havlu koydular. Bir yere telgraf gönderildi. Ertesi gün bir hanım geldi; Çeçevitsın’ın annesiydi bu, oğlunu alıp götürdü.

Çeçevitsın’ın yüzü asık ve kibirliydi giderlerken; kızlarla vedalaşırken tek kelime etmedi. Yalnız Katya’nın defterini aldı ve anı olsun diye şöyle yazdı:

“Montigomo Aladoğan Pençesi”.

ÇOCUKLAR

Babaları, anneleri ve Nadya teyzeleri evde yok. Ufak, gri bir ata binen o yaşlı subayın yanına, vaftiz törenine gittiler. Onların dönüşünü bekleyen Grişa, Anya, Alyoşa, Sonya ve aşçının oğlu Andrey, yemek odasındaki masanın başına geçmiş, tombala oynuyorlar. Doğruyu söylemek gerekirse, şimdiye kadar çoktan uyumaları gerekirdi; ama vaftiz edilen küçük çocuğu ve akşam yemeğinde neler yediklerini annelerinden dinlemeden uyku girer mi gözlerine?

Asma lamba ile aydınlatılan masa rakamlar, ceviz kabukları, kâğıt parçaları ve cam pullarla göz alıyor. Her bir oyuncunun önünde ikişer kart ve sayıların üzerini kapamak için cam pul yığınları duruyor. Masanın ortasında beyaz bir fincan tabağı görülüyor; içinde beş adet madeni kapiklik var. Onun da yanında dişlenip bırakılmış bir elma, bir makas ve bir tabak var, ceviz kabuklarını koymaları öğütlenmiş oraya.

Parasına oynuyor çocuklar. Miza:[21] Bir kapik. Kural: Hile yaptığı anlaşılan anında oyundan kovulacak. Yemek odasında oyuncular dışında kimse yok. Dadı Agafya İvanovna, aşağıda, mutfakta oturmuş, aşçıya biçki öğretiyor. Beşinci sınıf öğrencisi ağabey Vasya ise oturma odasındaki divanın üzerine uzanmış pinekliyor.

Oyuncular pek hırslı. En çok da Grişa'nın yüzü ele veriyor hırsını. Bu, dokuz yaşındaki küçük erkek çocuğunun saçları dibinden kazınmış, yanakları tombul, dudakları ise zencilerinki gibi şişkin. Hazırlık sınıfına gittiği için büyük ve akıllı sayılıyor. Yalnızca para için oynuyor Grişa. Çay fincanının üzerindeki kapikler olmasa, çoktan uyumuştu. Kestane rengi gözleri huzursuz ve kıskanarak, arkadaşlarının kartları üzerinde geziniyor. Kazanmayabileceği korkusu, kıskançlık ve kel başını dolduran mali kaygılar, sakince oturmasına, aklını toplamasına engel oluyor. Diken üstündeymiş gibi kıpırdanıp duruyor yerinde. Kazandığında, paraları açgözlülükle kapıyor ve derhal cebine saklıyor.

Sekiz yaşındaki kız kardeşi Anya'nın sivri bir çenesi, ışıltılı, akıllı gözleri var; o da birinin kazanmasından korkuyor. Kızarıyor, sararıyor, gözünü dört

açmış oyuncuları takip ediyor. Kapikleri önemsediği yok. Oyunda şanslı olmak, onur meselesi onun için.

Altı yaşındaki diğer kız kardeş Sonya, kıvırcık bir kafaya ve yalnız çok sağlıklı çocuklarda, pahalı oyuncak bebeklerde ve şekerleme kutularında görülen bir yüz rengine sahip. Sonya tombalayı, oyunun kendisinden hoşlandığı için oynuyor. Yüzüne duygulu bir ifade yayılmış. Kim kazanırsa kazansın, aynı coşkuyla kahkaha atıp el çırpıyor. Tombul, balonumsu bir yavrucak olan Alyoşa ise ofluyor, pofluyor, faltaşı gibi açtığı gözleriyle kartlara bakıyor. Onunki ne para hırsı ne de onur meselesi. Masadan kovmuyorlar, yatağına yatırmıyorlar ya, ona da şükür. Görünüşüne bakılırsa ağırkanlı biri Alyoşa, ama özünde gerçek bir cin. Tombaladan çok, oyun esnasında kaçınılmaz olan anlaşmazlıklar için oturmuş masaya. Biri diğerine vurursa ya da sövüp sayarsa deli gibi seviniyor. Çoktandır bir yere uğraması gerekiyor aslında, ama kendisi yokken pullarını ya da kapiklerini çalarlar korkusuyla bir dakikalığına bile ayrılmıyor masadan. Yalnızca tekli rakamları ve sıfırla biten sayıları bildiği için, onun rakamlarını Anya kapatıyor.

Beşinci oyuncu, aşçının oğlu Andrey, esmer, hastalıklı bir erkek çocuğu; alacalı bir gömlek var üzerinde, göğsünde bakır bir haç; kıpırdamadan dikiliyor ve hülyalı hülyalı rakamları izliyor. Kendi kazançlarına ve başkalarının başarılarına karşı kayıtsız, çünkü bütünüyle oyunun aritmetiğine, basit felsefesine kaptırmış durumda kendisini: Ne de çok rakam var şu dünyada, nasıl da karışmıyorlar, hayret doğrusu!

Sonya ve Alyoşa dışındakiler, rakamları sırayla, bağırarak söylüyorlar. Sayıların tekdüzeliği yüzünden zaman içinde birçok yeni terim ve gülünç lakaplar üretilmiş. Örneğin oyuncular, yediye “kanca” diyorlar, on bire “çift çubuk”, yetmiş yediye “Semyon Semyonıç”[22], doksana “dede”[23] vs. Oyun hararetle sürüp gidiyor.

“Otuz iki!” diye bağırıyor Grişka, babalarının şapkasından sarı silindirleri çıkararak. “On yedi! Kanca! Yirmi sekiz, ot biçeriz!”

Anya, Andrey’in yirmi sekizi kaçırdığını görüyor. Başka zaman olsa uyarırdı onu, ama şimdi, tabağın üzerindeki kapiğin yanında kendi onuru da yatarken, bayram ediyor.

“Yirmi üç!” diye devam ediyor Grişa. “Semyon Semyonıç! Dokuz!”

“Hamamböceği, hamamböceği!” diye feryadı basıyor Sonya, masadan geçen hamamböceğini göstererek. “Ay!”

“Vurma ona!” diyor Alyoşa kalın sesiyle. “Çocukları vardır belki...”

Sonya, hamamböceğini bakışlarıyla takip ederken, bir yandan da çocuklarını düşünüyor; ne kadar ufak böceciklerdir kim bilir bunlar!

“Kırk üç! Bir!” diye devam ediyor Grişa; Anya’nın şimdiden iki sırayı dörtlediği düşüncesi acı veriyor ona. “Altı!”

“Tombala! Tombala!” diye bağırıyor Sonya gözlerini cilveli cilveli süzüp kahkaha atarak.

Oyun arkadaşlarının yüzleri asılıyor.

“Kontrol edilsin!” diyor Grişa, nefretle Sonya’ya bakarak.

Büyük ve en akıllı olarak Grişa, son sözü söyleme hakkına sahip. O ne isterse yapılıyor. Uzun uzun, titizlikle kontrol edilen Sonya’nın hile yapmadığının anlaşılması, oyun arkadaşlarını hüsrana boğuyor. Bir sonraki tura geçiyorlar.

“Ben dün ne gördüm!” diyor Anya sanki kendi kendisiyle konuşur gibi. “Filip Filipıç göz kapaklarını çevirdi, şeytan gibi kıpkırmızı, korkunç oldu gözleri.”

“Ben de gördüm,” diyor Grişa. “Sekiz! Bizim sınıfta bir öğrenci kulaklarını oynatabiliyor. Yirmi yedi!”

Andrey bakışlarını Grişa’ya çeviriyor, düşünüyor ve şöyle diyor:

“Ben de oynatabilirim kulaklarımı...”

“Oynat hadi!”

Andrey gözlerini, dudaklarını, parmaklarını oynatıyor ve böylece kulaklarının da hareket ettiğini sanıyor. Herkes gülüyor.

“Kötü bir adam bu Filip Filipıç,” diyerek iç geçiriyor Sonya. “Dün bizim çocuk odasına girdi, bir tek geceliğim vardı üzerimde... Öyle utandım ki!”

“Tombala!” diye bağırıyor birden Grişa tabaktaki paralara saldırarak. “Tombala! Kontrol edin isterseniz!”

Aşçının oğlu bakışlarını kaldırıyor, rengi solmuş.

“O zaman ben bir daha oynayamam,” diye fısıldıyor.

“Neden?”

“Çünkü... çünkü başka param yok.”

“Parasız olmaz!” diyor Grişa.

Andrey, her ihtimale karşın bir kez daha ceplerini karıştırıyor. Kırıntılar ve kemirilmiş bir kurşunkalem dışında hiçbir şey bulamayarak ağzını büzüyor ve bir çilekeş edasıyla gözlerini kırpmaya başlıyor. Az kaldı ağlayacak...

“Ben senin yerine koyarım para!” diyor Sonya onun acılı bakışlarına dayanamayarak. “Ama unutma, sonra vereceksin.”

Paralar yatırılıyor ve oyun devam ediyor.

“Çan sesi duydum sanki,” diyor Anya gözlerini kocaman açarak.

Oyunu bırakıp, kulaklarını açarak pencereye bakıyorlar. Karanlığın ardında lambanın yansıması bir görünüp bir kayboluyor.

“Sana öyle geldi.”

“Gece yalnız mezarlıkta çan çalarlar...” diyor Andrey.

“Niye çalarlar?”

“Soyguncular kiliseye girmesin diye. Çandan korkarlarmış.”

“Soyguncular ne diye kiliseye girsin ki?” diye soruyor Sonya.

“Herkes bilir bunu, bekçileri öldürmek için!”

Bir dakika sessiz kalıyorlar. Birbirlerine bakıp ürperiyor ve devam ediyorlar oyunlarına.

Bu defa Andrey kazanıyor.

“Hile yaptı,” diyor Alyoşa kalın sesiyle, durup dururken.

“Atıyorsun, hile yapmadım!”

Andrey sararıyor, dudağını büzüyor ve Alyoşa’nın kafasına pat diye vuruyor! Öfkeli Alyoşa, gözlerini faltaşı gibi açıyor, yerinden sıçrıyor, bir dizini masanın üstüne koyup, o da Andrey’in yanağına patlatıyor! Karşılıklı birer tokat daha vuruyor ve hüngür hüngür ağlıyorlar.

Böyle şiddet sahnelerine dayanamayan Sonya da ağlamaya başlıyor ve yemek odasına, çeşitli seslerden oluşan bir feryat hâkim oluyor. Ama siz oyunun böyle son bulduğunu sanmayın. Daha beş dakika geçmeden, çocuklar tekrar kahkahalar atıyor, barış içinde sohbet ediyorlar.

Yüzleri ağlamaktan şiş, ama bu, gülümsemelerine engel olmuyor. Alyoşa seviniyor bile: “Bir anlaşmazlık çıktı!” diye.

Yemek odasına, beşinci sınıf öğrencisi Vasya giriyor. Uykulu, hayal kırıklığına uğramış bir hali var. “Rezalet!” diye düşünüyor, Grişa’nın, içinde kapiklerin şıkırdadığı cebini yoklayışını seyrederek. “Çocuklara para vermek doğru mu? Hele kumar oynamalarına göz yummak? Pedagoji harikası, diyecek söz yok. Tam bir rezalet!”

Ama çocuklar öyle tatlı oynuyorlar ki, kendisi de onlara katılıp şansını deneme isteği duyuyor.

“Bekleyin, ben de oynayacağım,” diyor.

“Bir kapik koy!”

“Tamam,” diyor Vasya ceplerini karıştırarak. “Bir kapiğim yok, ama işte bir rublem var. Bir ruble koyuyorum.”

“Hayır, hayır, hayır... bir kapik koy!”

“Aptallar. Bir ruble, bir kapikten değerlidir,” diye açıklıyor liseli. “Kazanan bana paramın üstünü verir.”

“Hayır, efendim! Git buradan!”

Beşinci sınıf öğrencisi omuzlarını silkiyor ve hizmetçilerden bozuk para almak için mutfağa gidiyor. Mutfakta bir kapik dahi bulunamıyor.

“O halde boz paramı,” diye Grişa’ya sataşıyor mutfaktan dönen Vasya. “Sana bozdurma parası öderim. İstemez misin? Hadi bir ruble karşılığında on kapik sat bana.”

Grişa, şüphe içinde Vasya’yı süzüyor: Bu bir tuzak, bir tezgâh olmasın?

“İstemiyorum,” diyor cebini tutarak.

Sabrı tükenen Vasya oyunculara “kütükler” ve “demir kafalar” diye bağırıyor.

“Vasya, ben senin yerine para koyarım!” diyor Sonya. “Otur!”

Liseli oturuyor ve önüne iki kart alıyor. Anya sayıları okumaya başlıyor.

“Bir kapiğim düştü!” diyor birden Grişa telaşlı bir sesle. “Bekleyin!”

Lambayı yerinden çıkarıp masanın altına giriyorlar bir kapiği aramaya. Elleriyle tükürüklü ceviz kabuklarını avuçluyor, kafalarını birbirlerine tosluyor, ama kapiği bir türlü bulamıyorlar. Tekrar aramaya başlıyorlar; Vasya, Grişa’nın elindeki lambayı kapıp yerine koyana kadar sürüyor bu hal. Grişa karanlıkta aramaya devam ediyor. Ve en sonunda bir kapik bulunuyor. Oyuncular masanın başına geçip oyunlarına devam ediyorlar.

“Sonya uyuyor!” diyor Alyoşa.

Sonya, kıvırcık kafasını ellerinin üzerine koymuş, öyle tatlı, mışıl mışıl ve derin uyuyor ki, bir saat önce yatmış sanırsınız. Diğerleri kapiği ararlarken istemese de uyuyakalmış.

“Git, annemin yatağına yat!” diyor Anya onu yemek odasından çıkarırken. “Yürü!”

Sonya’yı hep beraber götürüyorlar yatırmaya. Beş dakika sonra yatağın aldığı manzara görülmeye değer. Sonya uyuyor. Yanı başında Alyoşa horluyor. Grişa ve Anya da, ikisinin bacaklarına kafalarını koymuş uyuyorlar. Hemen oracığa bir yere, aşçının oğlu Andrey kurulmuş. Etraflarında, yeni bir oyuna kadar değerlerini yitirmiş kapikler saçılı. Tatlı rüyalar!

SEVİNÇ

Saat, gecenin ikisiydi.

Saçı başı karmakarışık, heyecanlı Mitya Kuldarov, anne babasının evine adeta uçarak girdi ve hızla bütün odaları dolaştı. Anne babası yatmışlardı. Kız kardeşi, yatağının içinde uzanmış, bir romanın son sayfasını okuyordu. Liseli erkek kardeşleri de uykudaydılar.

“Nereden böyle?” diye sordular annesiyle babası. “Neyin var senin?”

“Ah, hiç sormayın! Hiç beklemiyordum bunu! Hayır, asla bekleyemezdim! Bu... bu inanılmaz bir şey!”

Mitya kahkahayı bastı ve mutluluktan ayakları yerden kesilerek koltuğa oturdu.

“Bu inanılmaz! Kırk yıl düşünseniz aklınıza gelmez! Bakın bir şuna!”

Kız kardeşi, yatağından fırladı ve yorganını üzerine alarak ağabeyine yaklaştı. Liseliler de uyandılar.

“Neyin var? Betin benzin atmış!”

“Sevinçten, anneciğim, sevinçten! Düşünün, bütün Rusya tanıyor beni artık! Bütün Rusya! Önceden bir tek siz bilirdiniz yeryüzünde on dördüncü dereceden devlet memuru Dmitriy Kuldarov’un yaşadığını, şimdi ise bütün Rusya biliyor! Anneciğim! Oh, Tanrım!”

Mitya sıçradı, odadan odaya koşturdu ve tekrar oturdu.

“Ne oldu yahu? Doğru dürüst anlat!”

“Vahşi hayvanlar gibi yaşıyorsunuz siz, gazete okuduğunuz bile yok, şeffaflık ile ilgilenmiyorsunuz bile, oysa gazetelerde öyle harikûlade şeyler var ki! Bir olay mı oldu, anında duyuluyor, gözden kaçmıyor hiçbir şey! Nasıl da mutluyum! Oh, Tanrım! Bilirsiniz gazetelerde yalnızca ünlü kişilerden söz edilir ve işte şimdi de tutmuş benden söz etmişler!”

“Ne diyorsun? Hani?”

Babasının rengi soldu. Annesi ikona bakıp haç çıkardı. Liseliler yerlerinden fırlayıp, üzerlerinde kısa gecelikleri ile ağabeylerine yanaştılar.

“Evet, efendim! Benden söz ediyorlar! Artık beni bütün Rusya tanıyor! Siz, anneciğim, bu sayıyı anı olsun diye saklayın! Ara sıra okuruz. Bakın!”

Mitya cebinden gazeteyi çıkarıp babasına verdi ve mavi kurşunkalemle yuvarlak içine alınmış yeri parmağıyla işaret etti.

“Okuyun!”

Babası, gözlüğünü taktı.

“Okuyun hadi!”

Annesi, ikona bir göz attı ve haç çıkardı. Babası öksürdü ve okumaya başladı: “29 aralık günü, akşam saat on birde, on dördüncü dereceden devlet memuru Dmitriy Kuldarov...”

“Gördünüz mü, gördünüz mü? Devam!”

“...on dördüncü dereceden devlet memuru Dmitriy Kuldarov, Malaya Bronnaya’da, Kozihin’in evinde bulunan birahaneden içkili halde çıkarken...”

“Semyon Petroviç’le içmiştik... En ince ayrıntısına kadar anlatmışlar! Devam edin! Devam! Dinleyin!”

“...içkili halde çıkarken, Yuhonski ilçesi Durıkino köyü sakini İvan Drotov adlı arabacının orada durmakta olan atının altına girdi. Korkuya kapılan at, Kuldarov’un üzerinden atlayıp, kızağı da, içinde bulunan ikinci sınıf Moskovalı tacir Stepan Lukov ile birlikte sürükleyerek, cadde boyu son hız koştu ve kapıcılar tarafından durduruldu. Bilinçsiz halde bulunan Kuldarov, polis karakoluna götürüldü ve doktor muayenesine tabi tutuldu. Ensesinden aldığı darbe...”

“Arabanın okuna çarpmıştım babacığım. Devam! Devamını okuyun siz!”

“...aldığı darbe ‘hafif’ olarak değerlendirildi. Olayla ilgili zabıt tutuldu. Kazazedeye tıbbi yardımda bulunuldu...”

“Ensemi soğuk suyla ovmamı öğütlediler. Okudunuz mu şimdi? Ha? Böyle işte! Şimdi bütün Rusya’yı dolaşıyor bu haber! Verin bakayım!”

Mitya, gazeteyi kaptı, katladı ve cebine soktu.

“Makarov’lara koşayım, onlara da göstereyim... İvanitski’lere de göstermek lazım, Natalya İvanovna’ya, Anisim Vaslyiç’e... Bir koşu! Hadi hoşça kalın!”

Mitya, kokartlı kasketini taktı ve zaferle, sevinçle sokağa fırladı.

SUİKASTÇI

Sorgu yargıcının önünde ufak tefek, fevkalade zayıf bir köylü, ev yapımı alacalı kumaştan gömleği, yamalı şalvarı içinde dikiliyor. Kılla kaplı, çiçekbozuğu yüzü ve gür, sarkık kaşlarının altından güçlükle seçilen gözlerinde somurtkan bir sertlik ifadesi var. Epeydir taranmamış olduğu anlaşılan saçları, başının üzerinde koca bir şapka gibi duruyor, sertliğini daha da pekiştiriyor. Ayakları ise çıplak.

“Denis Grigoryev!” diye başlıyor söze yargıç. “Yaklaş ve sorularımı yanıtla. Bu temmuz ayının yedisinde, sabahleyin hattı dolaşan demiryolu bekçisi İvan Semyonov Akinfov, kırk birinci verstte seni, rayların traverslere[24] tutturulduğu somunlardan[25] birini sökerken görmüş. İşte somun da burada!.. Söz konusu somun ile de yakalamış seni. Doğru mu bu?”

“Ha?”

“Akinfov’un anlattığı doğru mu?”

“Doğru elbet.”

“Tamam; peki ne diye söktün bu somunu sen?”

“Ha?”

“Ha’lamayı kes de soruyu yanıtla: somunu neden söktün?”

“Lazım olmasa sökmezdim,” diye hırıldıyor Denis, yan gözle tavanı süzerek.

“Ne diye gerekti sana bu somun?”

“Somun mu? Somunlardan ağırlık yaparız biz...”

“Biz dediğin kim?”

“Biz, bütün millet... Klimov köylüleri yani.”

“Dinle beni, kardeşim, aptal numarası yapma bana, doğru dürüst konuş. Ağırlık martavalını da kes!”

“Ömrümce yalan söylemişliğim yoktur...” diye mırıldandı Denis gözlerini kırpıştırarak. “Ağırlık olmadan olur mu hem, beyefendi? Küçük diri balığı ya da solucanı iğneye oturttun diyelim, ağırlık olmadan dibe iner mi hiç? Yalanmış...” diye sırıtıyor Denis. “Suyun üstünde yüzecekse bana ne faydası var o balığın! Perki, turna, lota balığı hep dipteki yeme gelir, yukarda yüzeni dersen, sadece aynalı şazan[26] kapar, o da seyrek... Bizim nehirde şazan yaşamaz... Enginliği sever o balık.”

“Şazanı ne diye anlatıyorsun bana?”

“Ha? Kendiniz soruyorsunuz ya! Bizde, beyler de böyle avlar. Ufak bir oğlan bile ağırlık olmadan çıkmaz ava. Tabii işten anlamayan biri, ağırlık olmadan da gidebilir. Delidir, ne yapsa yeridir.”

“Yani sen, bu somunu ağırlık olsun diye söktüğünü mü söylüyorsun?”

“Ya niye olacak? Aşık[27] oynamak için değil herhalde!”

“Ama ağırlık yapmak için kurşun da alabilirdin, mermi... ya da küçük bir çivi...”

“Kurşunu sokakta bulamazsın, satın almak gerek, çivi desen, yaramaz. Somundan iyisini bulamazsın... Hem ağır, hem deliği var.”

“Nasıl da aptal numarası yapıyor şuna bak! Dün gelmiş sanırsın dünyaya, yahut gökten düşmüş. Aptal kafa, bu sökme işinin nereye vardığını anlamıyor musun? Bekçi dikkat etmeseydi, tren raydan çıkabilir, insanlar ölebilirdi! Sen insanları öldürebilirdin!”

“Tanrı korusun, beyefendi! Neden öldürelim? Vaftiz edilmemiş miyiz biz, yoksa cani miyiz? Güzel beyim, Tanrı’ya şükür bir ömür yaşadık da öldürmek şöyle dursun, aklımıza böyle fikirler sokmadık bile... Göklerin anası sen koru, bağışla... Ne diyorsunuz siz!”

“Peki, sence tren kazaları neden oluyor? Böyle iki üç tane somun sök, al sana kaza!”

Denis sırıtıyor ve şüphe dolu gözlerini kısarak bakıyor yargıca.

“Hadi canım! Kaç yıldır bütün köycek somunları sökeriz biz, Tanrı öyle şey göstermedi, kazaymış... insanları öldürmüşüm... Rayı söküp götürmüş

olsam ya da misal trenin yoluna tomruk yığsam hadi neyse, o zaman herhalde deviridim treni, ama... bir somuncuk!”

“Anlasana yahu, somun, rayı traverse tutturur!”

“Anladık onu... Biz de hepsini sökmüyoruz ki... bırakıyoruz bir kısmını... Akılsızca yapmıyoruz... farkındayız...”

Denis esniyor ve ağzının üzerinde haç çıkarıyor.

“Geçen yıl burada bir tren raydan çıkmış,” diyor yargıç. “Şimdi nedeni anlaşılıyor...”

“Ne buyurdunuz?”

“Şimdi, diyorum, geçen yılki trenin neden raydan çıktığı anlaşılıyor... Anlıyorum!”

“Onun için eğitim almışsınız ya zaten, büyüğümüzsünüz... Tanrı biliyormuş kime akıl vereceğini... Siz de çözmüşsünüz işte nedir ne değildir. Ama bekçi dediğinin köylüden bir farkı yok, anlayıp dinlemeden yakana yapıştığı gibi sürükler... Önce bir anla, sonra sürükle değil mi! Dedik ya, köylü, köylü aklı... Ağzıma da iki kere vurdu, göğsüme de, onu da yazınız, beyefendi.”

“Evinde yapılan aramada bir somun daha bulunmuş... Onu nereden söktün ve ne zaman?”

“Kırmızı sandığın altında duran somunu mu diyorsunuz?”

“Bilemem ben nerede durduğunu ama buldular. Onu ne zaman söktün?”

“Onu ben sökmedim, onu bana İgnaşka verdi, Tek Göz Semyon’un oğlu. Sandığın altındakini diyorum, avludaki kızağın içindekini ise biz Mitrofan’la birlikte söktük.”

“Hangi Mitrofan o?”

“Mitrofan Petrov... Duymadınız mı öylesini? Balık ağı yapar, beylere satar. Bu somunlara çok ihtiyacı oluyor onun. Her bir ağ için on taneden sayarsan...”

“Dinle beni... ceza kanununun bin seksen birinci maddesi şöyle diyor: Demiryoluna bilinçli şekilde verilecek her hasar, eğer bu yol üzerinde yürütülen ulaşımı tehlike altına sokuyorsa ve suçlu, bunun bir felaketle sonuçlanabileceğini biliyorsa... anlıyor musun? Biliyorsa! Ki sen bu somun sökme işinin nerelere varacağını bilmiyor olamazdın... kürek cezasına çarptırılarak sürgüne gönderilir.”

“Siz daha iyi bilirsiniz tabii... Biz cahil kimseleriz... ne anlarız ki?”

“Anlıyorsun sen hepsini! Yalan söylüyorsun, numara yapıyorsun!”

“Ne diye yalan söyleyeyim? Köydekilere sorun inanmıyorsanız... ağırlık olmadan bir tek inci balığı tutulur, daha da kötüsü kaya balığı, ki o bile ağırlık olmazsa uğramaz yanına.”

“Bir de aynalı şazanı anlat hele!” derken gülümsüyor yargıç.

“Bizde şazan bulunmaz... Ağı ağırlıksız dolarız kelebek şeklinde, yayın gelir, o bile seyrek.”

“Sus bakalım...”

Salon sessizleşiyor. Denis, bir sağ ayağına, bir sol ayağına dayanıyor, yeşil çuhalı masaya bakıyor, hararetle gözlerini kırpıştırıyor, sanki gördüğü çuha değil de güneş. Yargıç hızlı hızlı bir şeyler yazıyor.

“Gideyim mi?” diye soruyor Denis kısa bir sessizliğin ardından.

“Hayır. Seni tutuklayıp hapishaneye göndermek zorundayım.”

Denis göz kırpmayı kesiyor ve gür kaşlarını kaldırıp soru dolu gözlerle bakıyor memura.

“Nasıl yani hapishaneye? Beyefendi! Zamanım yok benim, panayıra gitmem lazım; Yegor’dan yağ için üç ruble alacağım var...”

“Sus, rahatsız ediyorsun.”

“Hapishaneye... Bir suçum olsa giderdim, ama böyle... durup dururken... Ne için? Hırsızlık etmedim ya, kimseyle de dövüşmedim... Eğer vergi borcu için şüpheleniyorsanız, muhtara inanmayın... Siz onu, bay daimi azaya[28] sorun... Kitapsız herif, muhtarı diyorum...”

“Sus!”

“Susuyorum zaten...” diye mırıldanıyor Denis. “Muhtarın o sayımda uydurduklarını ben şuracıkta yeminle... Biz üç kardeşiz: Kuzma Grigoryev, Yegor Grigoryev ve ben, Denis Grigoryev...”

“Beni rahatsız ediyorsun... Hey, Semyon!” diye sesleniyor yargıç. “Çıkarın bunu!”

“Üç kardeşiz,” diye mırıldanıyor Denis iki iri kıyım asker kendisini tutup odadan çıkarırken. “Kardeş, kardeşten sorumlu tutulmaz. ‘Kuzma ödemiyor, Denis sen cevap ver!’ olmaz... Hâkimler! Rahmetli general beyimiz öldü, nur içinde yatsın, yoksa siz hâkimlere gösterirdi gününüzü o... Bir şey biliyorsan yargıla, boş yere değil... İstersen kırbaçla, ama suçu olanı kırbaçla, vicdanlı ol...”

ŞEHİR DIŞINDA BİR GÜN

(Bir Olay)

Saat sabahın dokuzu.

Karanlık kurşuni bir kütle güneşe doğru kayıyor. Kırmızı zikzaklar halinde şimşekler çakıyor üzerinde, bir orada bir burada. Uzak gök gürültüleri işitiliyor. Ilık bir rüzgâr otların üzerinde geziniyor, ağaçları eğiyor, toz kaldırıyor. Az sonra mayıs yağmuru çiseleyecek, ardından da gerçek bir fırtına başlayacak.

Altı yaşındaki yoksul kız Fekla köyün içinde koşturuyor, kunduracı Terentiy'i arıyor. Beyazımsı saçları var, ayakları çıplak, rengi solmuş, gözleri büyümüş, dudakları titriyor.

"Amcacığım, Terentiy nerede?" diye soruyor önüne her çıkana. Kimse yanıt vermiyor. Herkes, yaklaşan fırtına ile meşgul, yıkık dökük loş, nemli kulübelerine saklanıyorlar. Sonunda rahip yardımcısı Silantiy Silıç çıkıyor karşısına, Terentiy'in arkadaşı ve ahbabı. Rüzgârdan yalpalayarak yürüyor Silantiy Silıç.

"Amcacığım, Terentiy nerede?"

"Bostanda," diye yanıtlıyor Silantiy.

Yoksul kız, kulübelerin arkasındaki bostana koşuyor ve Terentiy'i orada buluyor. Uzun boylu, çok uzun bacaklı, yalınayak kunduracı Terentiy'in zayıf, çiçekbozuğu bir yüzü var; sırtında karısının yırtık bluzu, su yolunun yanında dikilmiş, sarhoş, süzgün gözlerle kara bulutu seyrediyor. Turna bacağı gibi uzun bacaklarının üzerinde, sığırcık yuvası gibi salınıyor rüzgârda.

"Terentiy Amca!" diye sesleniyor ona beyaz saçlı yoksul kız. "Canım amcacığım!"

Terentiy, Fekla'ya doğru eğiliyor; küçük, aptal, komik, ama yürekten sevilen bir şeyi gördüklerinde insanların yüzlerinde beliren o gülümseme beliriyor sarhoş, asık yüzünde.

“A... aa... Tanrı’nın Fekla kulu!” diyor şefkatle, peltek peltek konuşarak. “Hangi rüzgâr attı seni?”

“Terentiy Amcacığım,” diye hıçkırıyor Fekla, kunduracının eteğini çekiştirerek. “Kardeşim Danilka’nın başı belada! Gidelim!”

“Ne belası? Uh, nasıl gürleme o öyle! Sen ulusun, sen ulusun, sen ulu... [29] Ne belasıymış o?”

“Danilka kontların korusundaki bir ağacın oyuğuna soktu elini, şimdi de çıkaramıyor. Amcacığım, git çıkar elini, lütfen!”

“Nasıl soktu ki elini? Ve neden?”

“Oyuğun içinden bana guguk kuşu yumurtası çıkaracaktı.”

“Gün daha başlamadı, sizde dert hazır...” diye sallıyor başını Terentiy hafifçe yere tükürerek. “Ne yapayım şimdi ben seni, söyle? Gitmek lazım... Kurt yesin sizin gibi haylazları! Hadi gidelim, yetimim!”

Terentiy bostandan çıkıyor ve uzun bacaklarını yukarı kaldıra kaldıra sokak boyunca yürümeye başlıyor. Etrafına bakınmadan, duraklamadan hızla gidiyor; arkasından iten ya da kovalayan var sanki. Yoksul Fekla zor yetişiyor ona.

Köyden çıkan yolcular, tozlu yolu takip ediyor, uzaktaki lacivert kont korusuna doğru ilerliyorlar. İki verst yolları var daha. Bulutlar güneşin önünü kesmiş, az sonra gökte tek bir mavi yer kalmayacak. Kararıyor ortalık.

“Sen ulusun, sen ulu, sen ulu,” diye fısıldıyor Fekla, aceleyle Terentiy’in peşinden yürüyerek.

Büyük ve ağır ilk serpintiler, kara noktalar halinde iniyor tozlu yolun üzerine. Büyük bir damla Fekla’nın yanağına düşüyor, yaş olup çenesine süzülüyor.

“Yağmur başladı!” diye mırıldanıyor kunduracı, kemikli çıplak ayaklarıyla toz kaldırarak. “Tanrı’ya şükretmek gerek, Fekla kardeş. Otlarla ağaçlar yağmurla beslenir, bizim ekmekle beslenmemiz gibi. Ama gök

gürültüsünden korkma sen, yetimim. Ne diye öldürsün o senin gibi yavruyu?”

Yağmur yağınca, rüzgâr susuyor. Genç çavdarlara ve kuru yola av saçması gibi vuran yağmurun sesi işitiliyor bir tek.

“Sırılsıklam olacağız, Fekluşa!” diye mırıldanıyor Terentiy. “Kuru yerimiz kalmayacak... Ho... ho, kardeş! Ensemden içeri aktı! Ama sen korkma sakın, aptalcığım... Ot kuruyacak, toprak kuruyacak, senle ben de kuruyacağız. Güneş herkes için birdir.”

Yolcuların tepelerinde, iki sajen[30] uzunluğunda bir şimşek çakıyor. Şiddetli bir gök gürültüsü patlıyor ve Fekla, havada büyük, ağır ve sanki yuvarlak bir şeyin sürüklendiğini ve gökyüzünü tam başının üstünde yarıverdiğini zannediyor!

“Sen ulusun, sen ulusun, sen ulu...” diyerek haç çıkarıyor Terentiy. “Korkma, yetimim! Öfkesinden gürlemiyor.”

Kunduracı ve Fekla’nın ayakları ağır, ıslak kil parçaları ile kaplanıyor. Yürümek zor, yer kayıyor, ama Terentiy daha da hızlı adımlar atıyor... Küçük, güçsüz yoksul kızın soluğu kesiliyor, neredeyse düşecek.

Ve işte sonunda kontun korusuna giriyorlar. Rüzgârın saldırıları ile huzursuz, ıslak ağaçlar, damlalardan koca bir dalgayı boca ediyor üzerlerine. Kütüklere takılıp duran Terentiy daha yavaş gitmeye başlıyor.

“Danilka nerede ki?” diye soruyor. “Götür beni yanına!”

Fekla onu sık ağaçların arasına götürüyor ve çeyrek verst sonra kardeşi Danilka’yı gösteriyor. Sekiz yaşındaki bu küçük erkek çocuğunun aşı boyası[31] gibi kızıl bir kafası, solgun, hastalıklı bir yüzü var; ağaca dayanıp durmuş, başını yana eğmiş, gökyüzünü süzüyor. Ellerinden birisi, eskimiş şapkasını tutuyor, diğeri, ihtiyar ıhlamurun oyuğuna saklanmış.

Çocuk, gürleyen göğe bakıyor, belli ki, nasıl bir belaya düştüğünün farkında bile değil. Ayak seslerini duyup, kunduracıyı görünce, hastalıklı bir gülümseme beliriyor yüzünde; şöyle diyor Danilka:

“Ne korkunç bir gök gürültüsü, Terentiy! Ömrümde duymadım böylesini...”

“Elin nerede peki?”

“Oyuğun içinde... Lütfen çıkarıver, Terentiy!”

Oyuğun kenarı çatlamış, Danilka’nın elini sıkıştırmış; daha ileri sokmak mümkün eli, ama çıkarmak olanaksız. Terentiy çatlak parçayı koparıyor; çocuğun kırmızı, ezik eli serbest kalıyor.

“Ne de korkunç gürlüyor!” diye tekrar ediyor çocuk, elini kaşıyarak. “Neden gürlüyor peki, Terentiy?”

“Bulut bulutun üstüne gelmiş...” diyor kunduracı.

Yolcular korudan çıkıp ormanın kenarından, kararan yola doğru yürüyorlar. Gök gürültüsü ufak ufak diniyor, sesler artık uzaktan, köyün bulunduğu taraftan geliyor.

“Burada, Terentiy, ördekler uçuyordu geçende...” diyor Danilka elini kaşımayı sürdürerek. “Gnilıye Zaymişe’deki bataklığa inecekler herhalde. Fekla, sana bülbül yuvası göstereyim ister misin?”

“Dokunma, rahatsız edeceksin...” diyor Terentiy şapkasındaki suyu sıkarak. “Bülbül şakıyan bir kuştur, günahsızdır... Boğazına öyle bir ses vermiş ki Tanrı: Kendisini yüceltsin, insanları neşelendirsin. Günahtır onu rahatsız etmek.”

“Ya serçeyi?”

“Serçeye istediğini yap, kötü kuştur o, sinsidir. Kafasında kötü düşünceler vardır, dolandırıcı gibi, insanın iyiliğini istemez. İsa’yı çarmıha gerdiklerinde Yahudilere çivi taşıyor, bir de bağırıyordu: ‘Yaşıyor! Yaşıyor!’[32] diye.”

Gökyüzünde açık mavi bir leke beliriyor.

“Bakın hele!” diyor Terentiy. “Karınca yuvasını deşmiş yağmur! Keratalar boğulmuş hep!”

Yolcular karınca yuvasına eğiliyorlar. Sağanak, karıncaların evini dağıtmış; telaş içinde çamurda mekik dokuyor böcekler, boğulmuş ev arkadaşlarının çevresinde dolanıyorlar.

“İyi olmuş size, gebermezsiniz nasılsa!” diyerek sırıtıyor kunduracı. “Güneş ısıtır ısıtmaz gelirsiniz kendinize... Siz aptallara ders olsun bu. Bir dahaki sefere alçak yere yuva kurmayın...”

Yollarına devam ediyorlar.

“Ve işte arılar!” diye haykırıyor Danilka, genç bir meşenin dalını işaret ederek.

Bu dalın üzerinde birbirlerine sokulmuş, ıslak, üşümüş arılar oturuyor. O kadar çoklar ki, ağacın ne kabuğu, ne dalı görülüyor. Birçokları birbirlerinin üzerine oturmuşlar.

“Bu oğul arısı,” diye öğretiyor Terentiy. “Uçuyor, kendisine bir ev arıyordu, ama rüzgâr üzerine serpilince oturup kaldı. Oğul uçarsa, üzerine su serp yeter, hemen oturur. Şimdi yakalamak istersen bunları, dalı çuvala sok, salla, hepsi dökülür.”

Küçük Fekla birden yüzünü buruşturuyor, hararetle ensesini kaşıyor. Kardeşi, ensesine bakıyor ve üzerinde büyük bir su kabarcığı görüyor.

“He-he!” diye gülüyor kunduracı. “Biliyor musun, Fekla kardeş, bu bela nereden bulmuş seni? Korunun içinde bir ağacın üzerinde kuduzböcekleri var. Onlardan akan su ensene damladı ve bu kabarcık çıktı.”

Güneş, bulutların ardından gösteriyor yüzünü; ormanı, tarlayı ve bizim yolcuları sıcak bir ışıkla yıkıyor. Karanlık, korkunç bulut çoktan uzaklara uçtu, fırtınayı da beraberinde götürdü. Hava ısınıyor, mis gibi kokuyor. Kuşkirazı, bal yoncası ve inci çiçeği kokuları...

“Burnun kanayınca, bunlardan ilaç alacaksın,” diyor Terentiy tüylü bir çiçeği göstererek. “Geçirir...”

Bir ıslık ve gürültü duyuluyor, ama az önce bulutların uzaklaştırdığı gürültü değil bu. Terentiy, Danilka ve Fekla’nın önünden bir yük treni geçiyor son hızla. Lokomotif pofurdayarak, kara kara soluk alıp vererek, yirmiden fazla vagonu çekiyor ardı sıra. İnanılmaz bir gücü var. Çocuklar bu cansız lokomotifin, atların yardımı olmaksızın nasıl hareket ettiğini merak ediyorlar. Terentiy açıklamaya girişiyor:

“Burada, çocuklar, iş buharda... Buhar etki ediyor... Şu şeyin altına bastırıyor, tekerlerin yanındaki, o da işte öyle... öylece... hareket ediyor...”

Yolcular demir yolunu aşıp, toprak setten inerek nehre doğru ilerliyorlar. Bir işleri olduğundan değil, canları çektiği için yürüyor, yol boyunca da konuşuyorlar. Danilka soruyor, Terentiy yanıtlıyor...

Terentiy bütün soruları yanıtlayabilir, doğada tek bir giz yok ki Terentiy’i çıkmaza sokabilsin. Her şeyi bilir o. Mesela, bütün kır otlarının, hayvan ve taşların adlarını... Hastalıkların hangi otlarla tedavi edildiğini bilir, bir atın ya da ineğin yaşını kolaylıkla saptayabilir. Güneşin batışını, ayı, kuşları seyrederek, yarın havanın nasıl olacağını söyleyebilir. Bir tek Terentiy de değil böyle akıllı olan. Silantiy Silıç, meyhaneci, bostancı, çoban, bütün köy halkı bilir onun bildiklerini. Kitaplardan öğrenmemiş bu insanlar hayatı, tarlada, ormanda, nehir kenarında öğrenmişler. Şarkı söyleyen kuşların kendileriymiş öğretmenleri, batarken, arkasında koyu kızıl bir tan yeri bırakan güneş, ağaçlar ve otlar.

Danilka, Terentiy’e bakıyor; her bir sözünü açgözlülükle yakalıyor kunduracının. Bahar mevsiminde, tarlaların tekdüze yeşili ve sıcak hava henüz bıktırmadan, daha her şey yeni ve taptaze kokarken, altın rengi mayıs böceklerini, turnaları, başaklanan ekinleri ve şırıldayan dereleri anlatan birini kim dinlemek istemez?

İkili, kunduracı ve yetim çocuk, tarla boyunca yürüyor, hiç susmadan konuşuyor ve yorulmak bilmiyorlar. Hiç durmadan dolaşabilirler böyle yeryüzünü. Bir yandan gider, bir yandan da dünyanın güzelliğinden konuşurken, arkalarında tıpış tıpış yürüyen küçük, çelimsiz kızın farkında bile değiller. Zar zor adım atıyor o, soluğu kesiliyor. Kirpiklerinde yaşlar asılı. Bu yorulmak bilmez gezginlerin peşini bırakmayı çok isterdi, ama nereye ve kime gidebilir ki? Ne evi var, ne de yakınları. İstesen de istemesen de yürü ve konuşulanları dinle.

Öğlenden önce, üçü birlikte nehrin kenarında oturuyorlar. Danilka, ıslanmış, lapaya dönüşmüş bir ekmek parçası çıkarıyor çuvaldan ve yolcular yemeye koyuluyorlar. Ekmeği atıştıran Terentiy, Tanrı’ya dua ediyor, sonra kumlu kıyıya uzanıp uykuya dalıyor.

O uyuyadursun, Danilka da suya bakıp düşünüyor. Birçok düşünce var aklında. Az önce fırtınayı, arıları, karıncaları, treni gördü, şimdi ise bakışlarının önünde, telaşla yüzen balıkçıklar var. Kimisi bir verşok[33] boyunda, kimisi tırnaktan daha kısa. Bir kıyıdan diğerine, başını yukarı kaldırmış bir engerek yüzüyor.

Yolcularımız ancak akşama doğru dönüyorlar köye. Çocuklar geceyi geçirmek üzere, eskiden köyün ortak tahılının yığıldığı terk edilmiş ambarın yolunu tutuyorlar, Terentiy ise onlarla vedalaşıp meyhaneye gidiyor. Çocuklar samanların üzerinde birbirlerine sokulup uyukluyorlar.

Danilka uyumuyor. Karanlığa bakıyor ve gündüz gördüğü şeyleri tekrar izler gibi oluyor: Bulutlar, parlak güneş, kuşlar, balıklar, sırık gibi upuzun Terentiy. İzlenimlerin bolluğu, yorgunluk ve açlık bastırıyor. Ateş gibi yanıyor, bir o yana bir bu yana dönüyor. Karanlıkta gözünün önünde beliren, ruhunu heyecanlandıran şeyleri birine söylemek istiyor, ama kimsesi yok. Fekla daha küçük, anlamaz.

“Artık yarın Terentiy’e anlatırım...” diye düşünüyor çocuk.

Çocuklar, yersiz yurtsuz kunduracıyı düşünerek uykuya dalıyorlar. Geceleyin yanlarına geliyor Terentiy, kutsuyor onları, başlarının altına tahıl koyuyor. Ve kimse görmüyor bu sevgiyi. Belki bir tek, gökyüzünde süzülürken delik deşik saman çatıdan şefkatle terk edilmiş ambarı gözetleyen ay...

KÖTÜ YÜREKLİ ÇOCUK

Hoş görünümlü genç adam İvan İvanıç Lapkin ve kalkık burunlu genç kız Anna Sergeyevna Zamblitskaya, dik kıyıdan aşağı inip bir sıraya oturdular. Sıra, tam suyun yanında, genç söğütlüğün gür çalıları arasındaydı. Müthiş bir yer! Buraya oturduysanız, bütün dünyadan saklandınız demektir; balıklar ve suyun yüzünde şimşekler çizen su örümcekleri görebilir sizi ancak. Gençler, olta, kepçe, solucan kavanozları ve av için gerekli diğer gereçlerle donanmışlardı. Oturur oturmaz balık tutmaya koyuldular.

“Sonunda yalnız kalabilmemize seviniyorum,” diye başladı söze Lapkin, çevresine bakınarak. “Size söylemem gereken çok şey var, Anna Semyonovna... Çok fazla şey... Sizi ilk gördüğümde... Kaptı zokayı... Yaşama nedenimi anladım, alın teriyle kazandığım, onurlu hayatımı adayacağım sanemin[34] nerede olduğunu öğrendim... Büyük bir balık kapmış olmalı. Sizi gördüğüm gün ilk kez sevdim ben, tutkuyla sevdim! Durun çekmeyin daha... iyice kapsın... Söyleyin, canım benim, yalvarırım size, karşılık görme ümidim var mı? Hayır! Ben buna layık değilim, aklıma bile getiremeyeceğim bir şey bu, ümit edebilir miyim hiç... Çekin!”

Anna Semyonovna olta kamışını tutan elini havaya kaldırdı, hızla çekti ve haykırdı. Gümüşi yeşil bir balık parıldadı havada.

“Aman Tanrım, perki! Ay, ah... Çabuk! Düştü!”

Perki kancadan kurtulup düştü, otların üzerinde zıplamaya başladı ve... pat diye suya atladı! Balığı yakalamaya çalışan Lapkin, onun yerine, nasıl olduysa, kazara Anna Semyonovna’nın elini yakalayıverdi, sonra kazara dudaklarına götürdü... Beriki, çekti elini, ama artık çok geçti: Dudakları, bir öpücükte birleşivermişti bile kazara. Her nasılsa, kazara oluverdi bunlar. İlk öpücüğü, bir diğeri, peşinden antlar, yeminler izledi... Mutlu dakikalar! Gel gör ki bu hayatta bütünüyle mutlu hiçbir şey yoktur. Mutluluk, genellikle kendi içinde taşır zehrini ya da dışarıdan bir şeyle zehirlenir. Yine öyle oldu. Öpüşürken, birden bir gülüşme duydu gençler. Nehre bakmalarıyla donup kalmaları bir oldu: Bir erkek çocuğu, beline kadar suyun içinde dikilmekteydi. Kolya idi bu, Anna Semyonovna’nın liseli erkek kardeşi. Suyun içinde duruyor, gençlere bakıyor ve sinsi sinsi gülümsüyordu.

“A... a... a... öpüşüyor musunuz?” dedi. “Ne güzel! Anneme söyleyeceğim.”

“Umarım dürüst bir insansınızdır ve...” diye mırıldandı Lapkin kızararak. “Başkalarını gözetlemek namussuzluktur, laf yetiştirmek ise alçaklık, iğrenç bir şey... Dürüst ve onurlu bir insan olarak sizin...”

“Bir ruble verin, söylemem!” dedi onurlu insan. “Yoksa söylerim.”

Lapkin cebinden bir ruble çıkarıp Kolya’ya uzattı. Beriki, parayı ıslak yumruğunun içinde sıktı, ıslık çaldı ve yüzüp gitti. Gençler o gün bir daha öpüşmediler.

Ertesi gün Lapkin, Kolya’ya şehirden boya ve top getirdi, ablası ise ona hap kutularını hediye etti. Daha sonra köpek suratlı düğmelerini de hediye etmesi gerekti. Bütün bunlar, kötü yürekli çocuğun çok hoşuna gitmiş olacak, daha fazla şey elde edebilmek için gençleri izleyip gözetlemeye başladı. Lapkin ve Anna Semyonovna nereye gitseler, o da peşlerinden gidiyordu. Bir dakikalığına bile yalnız bırakmıyordu onları.

“Alçak!” diyerek dişlerini gıcırdatıyordu Lapkin. “Daha yaşı kaç başı kaç, ama alçağın önde gideni baksana! Ne olacak bu işin sonu?!”

Bütün temmuz ayı boyunca Kolya, zavallı âşıklara rahat vermedi. İhbar edeceği tehdidini savuruyor, gözetliyor ve hediye talep ediyordu; aldıklarıyla da yetinmiyordu, en sonunda lafı cep saatine getirmeye başladı. Ne dersiniz? Saat sözü vermek zorunda kaldılar çocuğa.

Bir keresinde öğle yemeğinde tatlı servisi yapılırken kahkahayı patlattı Kolya, tek gözünü kırptı ve Lapkin’e dönüp, “Söyleyeyim mi? Ha?” dedi.

Lapkin kıpkırmızı oldu ve tatlı yerine peçeteyi yedi. Anna Semyonovna yerinden fırlayıp diğer odaya kaçtı.

İşte ağustosun sonuna kadar bu şekilde yaşadı gençler, Lapkin’in Anna Semyonovna’ya teklifte bulunduğu güne kadar yani. Oh, nasıl da mutlu bir gündü o! Kızın anne babasıyla konuşup, rızalarını aldıktan sonra Lapkin, Kolya’yı aramak üzere bahçenin yolunu tuttu ilk iş olarak. Bulduğunda ise coşkudan hüngür hüngür ağlayacaktı neredeyse; kötü yürekli çocuğun kulağını yakaladı. Anna Semyonovna da yanlarına koşturdu, çocuğun diğer

kulağına da o yapıştı. Kolya ağlar, kendilerine yalvarırken, âşıkların yüzlerindeki haz görülmeye değerdi:

“Canlarım, cicilerim, ciğerlerim, yapmayacağım bir daha! Ay, ay, affedin!”

Sonra her iki genç de, birbirlerine âşık oldukları bütün o süre boyunca, çocuğun kulaklarını çektikleri an duyduklarına eş bir mutluluk, böylesine alıp götüren bir saadet tatmadıklarını itiraf ettiler birbirlerine.

DİPNOTLAR

[1] Kan soyluluğuna dayalı, küçük ve ayrıcalıklı bir azınlığın yönetimi.

[2] Nikolay Vasilyeviç Gogol (1809-1852): Rus yazarı. Rus edebiyatında çağdaş romanın atasıdır. Önemli eserleri: *Ölü Canlar, Burun*, *Müfettiş*.

DİPNOTLAR

[1] Kışın, sisli havalarda, ağaç dallarını, toprak çıkıntılarını vb yerleri kaplayan buz tabakası.

[2] (Burada) Tabanı tahtadan yapılmış deri ayakkabı.

[3] Elleri soğuktan korumak için kullanılan astarlanmış kürk, el kürkü.

[4] Asilzade vasilik heyetleri, 1755 yılında ilçe mahkemeleri bünyesinde oluşturulmuş kurumlardı. Heyet, iflas eden çiftlikleri koruma altına alıyor, mirasçıların, özellikle de yetimlerin haklarını koruyordu.

[5] (Özel isim) Rusça “sersemlemek” fiilinden türetilmiş. (Ç.N) [6] (Özel isim) Rusça “domuz gibi bağırmak” fiilinden türetilmiş. (Ç.N) [7] (Özel isim) Rusça “kavga çıkarmak, sataşmak” fiilinden türetilmiş. (Ç.N) [8] (Özel isim) Rusça “yakmak” fiilinden türetilmiş. (Ç.N) [9] Rus para birimi.

[10] Kadınların taktıkları süs iğnesi.

[11] K. D. Flavitski’nin ünlü tablosu kastediliyor; ressam, Prenses Tarakanova’yı zindanda canlandırmıştı. (Ç.N) [12] (Fr. Esturgeon à la Russe) Rus usulü mersinbalığı. (Ç.N) [13] (Fr.) Canım.

[14] (Fr.) Her şeyi anlamak, her şeyi bağışlamak.

[15] Kışın barınılan yer..

[16] (Özel isim) Rusça “çeçevitsa”, yani “mercimek” sözcüğünden türetilmiş. (Ç.N) [17] Amerikalı yazar James Fenimore Cooper’ın (1789-1851) bir romanındaki Kızılderili kahraman. (Ç.N) [18] Küçük Maşa, konuklarının “mercimek” anlamına gelen soyadıyla kendince bağlantı kuruyor. (Ç.N) [19] Noel arifesi. O gün inançlı Hıristiyanların “soçen” yani kenevir yağından yapılma bir çörek ile beslenmeleri gerekirdi. (Ç.N) [20] O dönemin Rusya’sında en küçük polis rütbesi. (Ç.N) [21] Kumarda ortaya sürülen para.

[22] (Özel isim) Çocuklar yetmiş yedi sayısını (Rusça: semdesyat sem) bu isme benzetiyorlar. (Ç.N) [23] Çocuklar “doksan” (Rusça: devyanosta) sözcüğünü “dede” (Rusça: deduşka) sözcüğüne benzetiyorlar. (Ç.N) [24] Toprağa yerleştirilen ve üzerlerine ray bağlanan ağaç, demir veya betondan yapılmış parçalar.

[25] Cıvata ve benzerinin ucuna geçirilen, içinde yivler bulunacak biçimde yapılmış demir başlık.

[26] Köylü, aynalı sazan balığını kendi lehçesinde “şazan” olarak adlandırıyor. (Rusça: “şerespyor” yerine “şilişper” diyor.) (Ç.N) [27] Ayak bileğinde oynaklık sağlayan kemiklerden biri ve hayvanların aşık kemiğiyle oynanan bir çeşit oyun.

[28] Üye.

[29] Bir Hıristiyan duasının sözleri. (Ç.N)

[30] 2,13 m uzunluğundaki bir ölçü birimi. (Ç.N) [31] Koyuca kırmızı, kiremit rengi.

[32] Rusça: “Jiv, jiv!”, serçenin şakımasını andırıyor. (Ç.N) [33] 4,4 cm uzunluğundaki bir ölçü birimi. (Ç.N) [34] Çok güzel kadın.